

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐSÉGI S KIADÓI SZÁLLÁS:

b.-farkas utca 16 szám, hová a lap szellemi s anyagi ügyeit illetj minden küldemények czimzendők.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre 6 frt., félèvre 3 frt., évnegyedre 1 frt. 50 kr.

KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

HIRDETÉSI DIJAK

kétszer hasábozott garmond sor vagy annak tere 5 kr. Bélyegdíj minden beigtatás után 30 kr.

Nagyobb és többször megjelenő hirdetéseknel külön kedvezményt nyujt a kiadóhivatal.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Egy test és egy lélek vagytok. Eféz. IV. 4.

Tartalom: Figyelmeztetés. — D. — Jób Könyve. (Bibliai tanulmány.) Irta: Benkő István. — Az országos tanítói képviselői közgyűlés. — Iskolai értesítők (Harmadik közlemény.) — Különlélek. — Hirdetés.

FIGYELMEZTETÉS.

Nagy-Enyed, július végén.

A mennyi az egyetemes tanügyi bizottság e nyári tanácskozásából, a hírlapi tudósítások útján, köztudomásra jutott, s a mit az egyetemes konvent közközen forgó jegyzőkönyvéből tudhatunk: azt mutatja, hogy abból már semmi sem lesz, hogy a most megnyitandó iskolai évben az új középtanodai törvény érvényre juttatása iránt reformált gymnasiumainkban valami is történjék. S miután az öt egyházkerület uniója után a közös törvény egyöntetűséget követel az iskolai ügyek intézésében s ez egyöntetűség legkivált az új állami törvény és a zsinati határozatok kiegyeztetésére nézve nem egyházkerületenként, hanem az egyetemes egyház illetékes szerve útján lesz megállapítandó és fogantositandó: egy egész esztendőnyi idővel rendelkezünk a megfontolásra, tervezet-re és megállapodásra, hogy aztán az 1884/5 ik iskolai éven kezdve hozzáfogjunk annak a reformnak keresztülviteléhez a melyet középtanodáinkra nézve az új törvény tesz kötelezővé.

A mi magát az oktatást illeti, ebben a tekintetben a középtanodai törvény nem követel többet, mint a mennyit már most is nyújtanak középtanodáink, s ba a tanterv, tananyag-beosztás és a tanmódszer tekintetében újítani és javítani akarunk

nem az állam ösztönzésére és nem is csak mától kezdve, hanem évekkal ezelőtt s ösztöntünköl indultunk neki, úgy, hogy az egyetemes tanügyi bizottság idei ülésézése, talán épen azért helyezte a középtanodai kérdést másod-harmad sorba, mivel ki van már nekünk dolgozva nem is csak egy, hanem két — egy nyolcz és egy kilencz osztályos — gymnasiumi tantervünk, s a zsinat által megállapított iskolai szervezet i e tekintetben gondoskodott a reform keresztülviteléről már akkor, a midőn az állami törvény még csak a tervezet stadiumában volt. Továbbá, miután a közoktatási kormány is még csak most tervezte a szabályrendeletet saját középtanodái számára: erről az oldalról sincs okunk bánkodni azon, hogy a mi középtanodáink benső szervezetét illeti, egész egy esztendei gondolkozási idő áll rendelkezésünkre.

Ellenben, a mi gymnasiumaink berendezését és felszerelését illeti s a minek tekintetében az állami törvény ugyancsak jelentékeny igényeket formál középtanodáink irányában: az már nem egy esztendő munkája s nem is olyan könnyű szerrel elvégezhető, mint egy új tanterv és tananyag-beosztás, meg iskolai rendtartás papírra vetése.

Mert valjuk meg őszintén: protestans, illetőleg reformált középtanodáink épületei és berendezése, a tanárok száma és fizetése s ehhez képest képzettsége sok helyt olyan állapotban van, hogy mindnyájunknak, a kik szívünkön hordjuk az iskolazást, a nemzeti kultúrát és felekezetiünk jó hírét, nevét, örvendeznünk kell azon, hogy immár kényszerülve vagyunk a minden oldalú javításra, a mi, tagadhatlan, sok áldozattal kerül, de eredménye is nagy és áldásos lesz.

És épen e ponton kezdődik az egyházkerületek föladata, mert sem a tényleges állapotokat feltüntetelő kimutatások megkészítése, sem a törvény követelményeinek megfelelő pótlások terheinek hordozása nem történhetik az egyetemes egyház szervei, hanem csak is az egyes egyházkerületek czélszerű működése, eljárása és erő kifejtése nyomán.

Mindenik egyházkerületnek tehát magának kell körültekintenie kebelében, megvizsgálni azt, a mi van, hogy kitűnjék az, a mit a törvény értelmében még ezután kell létesíteni s megmórvé erejét: megállapítania a teendőket — talán reducalva is egy — más tekintetben, hogy, a mi aztán átalakítandó és kiegészítendőképen a jövő tervébe felvételük és kifejlesztetük: ne csak az országos törvény, hanem az idők s a felekezeti érdek és reputatio követelményeinek is teljesen megfeleljen.

A legelső lépés ennek kiviteléhez a számvetés magunkkal. Lehet, hogy ennek nyomán itt, vagy ott le kell mondanunk egy-egy intézet főtartásáról, de aztán legalább a mi megmarad sokkal fokozottabb és tőkéletesebb formában lesz a mienk: a felekezeti, a nemzeté.

Az erő legtöbbször nem az erőlködésben, hanem az önismeretben az erre következő részleges lemondásban gyökerezik.

Nosza hát készítsék elő az egyházkerületek ezt az önismeretet, hogy az előttünk álló egy év alatt az egyetemes konvent is megtehesse a magáét s 1884. őszén megkezdhesük a nagy, terhes, de szép munkát!

— D.

TÁRCZA

KEGYELET A HOLTAK IRÁNT.

Saint-Marc Girardin tanulmánya.

(Folytatás.)

A görög színpad két oly tragoediát mutat fel, melyekből látni, mennyibe vették a görögök a temetkezést; ezek Sophocles Antigonéja s Euripides Könnyörgő női.)*

A Könnyörgő nők tragoediája az ó-kori társadalom egyik nagy erkölcsi törvényét jeleníti meg színpadi cselekvényben a temetkezés kultusát, s egyszersmind alkalmi darab. E kettős érdekhez vegyük még harmadiknak a látványosság pompáját, melynél fogva ma inkább operának, mintsem tragoediának tekinthetők.

A thébaiak megtagadták a Thébe falai előtt elesett argosi harcosoktól az eltemettetés tisztességét. Argos majd minden férfi kart elvesztve, nem képes fegyveres erővel követelni vissza övéinek drága testeit. Az elesett harcosok özvegyei anyjai tehát könnyörgve jönnek az atheniekhez, segítségükért esedezve. „Athén Pallas városa,

*) Ajax utolsó felvonását is vizsgálhatnók, de elég lesz két példa.

JÓB KÖNYVE.

— (Bibliai tanulmány.) —

Irta:

Benkő István.

Bonyodalom.

I. Szakasz, 3—14 fejezet.

Jób és három barátja. Első vitázás.

Jób teljesen lesújtva a fájdalomtól és elhagyatva érezve magát Istentől és barátai hallgatása által is keserítve: hirtelen a legnagyobb átokban tör ki, megátkozva születése napját s egy remek beszédben, mely a leghevesebb kifakadásokkal van tele, feltárja szívének békétlenségét, csüggettségét. Istent azonban nem tagadja meg, bár neki már nincs egyéb reménye, mint a mi a nyomorultnak utolsó menedéke: a halál (III).

E kitérés után megkezdődik a beszédek hosszú sora, mely több napon keresztül tart. A barátok: Elifáz, Bildád és Zofár meg kezdik érveléseiket, illetőleg Jób elleni vádjukat, azon hamis elvből indulva ki, hogy jólét és boldogság szükségképi jele és következménye a feddhetetlenségnek, fájdalom és nyomor a gonoszságnak.

Elifáz kezdi meg a beszédet (IV V.) gyöngédséggel. Majd feddi, hogy most oly gyenge ő, a ki oly sokszor sokakat megerősített. Emlékezteti Jób, hogy a valódi ártatlan és igaz soha sem veszett el, hanem csak a hamis, — és itt kétségbe vonja Jób ártatlanságát, mert hiszen isten csak a gonoszokat sújtja. Miért zúgolódik az ember isten ellen, a tünékeny ember nem lehet istennél igazabb.

igazság tisztelő város, a gonoszok megbüntetője s az elnyomott gyöngék pártfogója. Sparta kegyetlen s ravasz lelkű. A többi városok csekélyek, jelentéktelenek. De Athén jó szívé Athennek derék, ifju vezére van, Theseus.“ Így esdekelnek az argosi könnyörgő nők, s esdeklésük hizeleg ama szabad s büszke nép fülének, mely mindig szerette a dicséretet. Kivált az argosi nők ajkairól kedves neki dicséretet hallani, mert ha a magyarázóknak hitelt adhatni, Argos ez idő tájt Spedának volt szövetségese Athen ellenében a peleponnesusi háboruban, s így Athen nagylelkűségének dicsérete szemrehányás volt Argosra nézve halátlansága miatt.

Ez a körülmény tette Euripides művét alkalmi darab: e tragoediában a költő mellett minduntalan ott áll az atheni polgár. Ezért van az a sok pikáns kitérés, mikén nagyon is érzik az atheni köztér, a városokban folyton uralkodó három pártról, gazdagokról vagy kenyérről, a szegényekről vagy irigyekről és „a középosztályról, mely az államok üdve, a rend s a létező alkotmány fentartója.“ Az efféle kitérésök igen tetszetek az athenieknek, mert semmivel sem foglalkoztak szivesebben gondolatban vagy beszédben, mint ép ez eszmékkel. De azért nem kell hinni, hogy a könnyörgő nők jelenetei tán politikai fejezetek láncolata a peleponnesusi háborúról, s hogy tán hazafias pamphleté válik a tragoedia: a költő mindig csak kevésre engedti

Az ember gyarló, bűnös és nyomorra születik. A gondviselés útai csodálatosak. Senki sem segíthet baján, azért tanácsolja Jóbnak, hogy harcz és zúgolódás helyett, bűnét megbánva, bizza a mindenhatóra ügyét, kinek kegyelme újra boldogságot és jólétet hoz rá.

Jób felel Elifáznak (VI., VII.) és védekezik heves kitöréséért a tenger fővényénél nehezebb nyomorának felhozása által. Szemére hányja barátainak a vele való szigorú bánásmódot; meghalni kíván még egyszer. Barátaiban való megcsalását egy hasonlatban mutatja fel; kikül az ő szigorú feddésök ellen, hűtelen, mintha éreznék, hogy heves volt, méltányos ítéletre hívja fel őket. Előszámlálja szenvedéseit s a halál után vágyik. Ismét a legnagyobb hévvel perbe száll Istennel érdemetlen sorsa miatt; zúgolódva ismeri be vétkét és kétségbeesve kéri a kegyelmet.

Most Bildád kezd beszélni sokkal csipősebben, mint Elifáz (VIII). Megtámadja Jóbot és azt mondja, hogy gyermekoi saját istentelenségök miatt veszték el; s ha ő igaz lenne, előbbi állapota visszatérne. Buzdítja a bűnbánatra, mint Elifáz; egy régi példabeszédet hoz fel, hogy életünk napjai olyanok, mint az árnyék, s mint a nedvdús füvek hamar elszáradnak, úgy a képmutatónak reménysége és bizodalma elvesz, mint a pókháló. Isten a tökéletes embert nem utálja meg, de a gonoszoknak nem ad előmenetelt; tehát gyanusítja Jóbot.

Jób az Elifáznak adott feleletben (IX., X.) elismeri, hogy az ember nem lehet igaz Istenhez hasonlítható; ő bölcs, erős, nála minden hatalom, kivel hiába való lenne vetelkedni az ő nagy hatalma miatt, még ha igaz volna, sem

át a szót a polgárnak, de rangját, azt soha se engedi át neki. Nem sülyed oly esetlen alkalmi darabokig, melyek a pillanat szenvedélyei folytán jöve létre, csakis pillanatnyi érdekűek. Argos hálátlansága, az atheni köztársaság dicsőrete, szóval a napi érdekű dolgok mellett s felett, ott van a sírok vallásos cultusa, melylyel Athen Thebe kegyeletlensége ellenében védelmébe vesz. Ez a tragoedia alapeszméje. A mi allusiot a költő az argoniak hálátlanságára tesz, mind erre az eszmére vonatkozik; semmi el nem távolít ez eszmétől, minden hozzá vezet vissza. A halottak e vallásos tisztelete, mi oly közel összefüggésben áll a szívünkben élő szeretettel, s mely e szeretetet megszentesi, mert megörökíti, hatásosan nyilvánul ama könyörgésekben, melyekkel az argosi harczosok anyjai és özvegyei esedeznek Ethrához, Theseus anyjához, és Adrastes magához Theseushoz: „Az atheni király, szól Adrastes Theseushoz, nem minden pirulás nélkül hullok lábaidhoz s karolom át térdeid, én az ősz fűrtű, hajdan oly dicső király; de a szükség meghajlít a balsors alatt. Mentsd meg e halottakat a gyalázattól, könyörülj bajamon és a szerencsétlen anyák baján, kik megfosztva állnak gyermekeiktől s elhagyatottan vénülnek majd meg!”

Maga Theseus is a thébai követhez intézett beszédében erősen hangsúlyozza a sír törvényeinek tiszteletét.

— Én ugyan nem vonultam, mint szövetséges társ, az

felelhetne meg neki. Mi nem tudunk semmiről számot adni, a mi történik; jó és gonosz, különbség nélkül, szenved. Panaszolkodik, ha panaszát elhagná, úgy is istentelennek tartanák; de ő védi ártatlanságát, nincs vádolása lelkének. Lelke keserűségében szól az Istennek egy beszédben. Fokuként mind hevesebben beszél, zúgolódik, védi magát Isten ellen, mint a ki teremtette őt és most ellensége és üldözője, könyörög és kétségbeesésében a sötét földbe vágyik, hol viszontagságainak a halál végét veti.

Következik most a harmadik barát, Zofár (XI), ki előbbi társainál sokkal sértőbbben vádolja Jóbot. Szigoruan elítéli, hogy ártatlannak állítja magát Isten előtt. Megtámadja, hogy lehet-e a fecsegő ember igaz és nem kell-e megszegyeníteni azt, a ki csúfolódó? A mi Jób tisztaságát illeti, azt csak Isten mondaná meg, ha szólna, a ki titkos bölcsesége által megjelentené, hogy az csak önámítás vagy képmutatás és Jób sokkal nagyobb büntetést érdemelne, mint a mivel büntetve van. Isten végetlen bölcseségének nem lehet végére menni, ő tudja azon gonoszsgát is, mit a csalárd az ő álnokságában nem akar tudni. Végül, mint az előtte beszélők, inti, hogy távoztassa el álnokságát, buzdítja, hogy bánja meg bűnét, akkor az ő nyomora elenyészik, csak emlékekben marad meg és előbbi boldogsága megkétszereződik. Máskép pedig nincs szabadulása, elvész.

A szenvedő Jób most (XII—XIV) barátait és beszédeiket, melyekben vigasz helyett igazsgtalan és kiméletlen váddal léptek fel vele szemben, bírálat alá veszi és erősen gúnyolja őket a magoknak igényelt bölcseségért. Előszámlálja, hogy Isten hatalmáról beszél minden, nála a bölcsesség és értelem, ő tesz mindent, megalázza és felemeli az em-

argosiakkal Cadmus földje ellen; de méltányosnak tartom, a nélkül, hogy ezzel sérténém Thebet, s tán gyilkos vérengzésekre hívnám ki, hogy adják meg a halottaknak a temetést, tiszteletben tartva azt, a mi egész Görögország közös törvénye. Mi volna helytelen ez eljárásban? Ha bajatok volt az argosiakkal, ők most már halottak. Magatokra nézve dicsőségteljes, rájuk nézve szegyenhozó bosszút állottatok ellenségeiteken. Az igazságnak elég van léve. Engedjétek hát eltemetni a halottakat, mert ha nem, úgy én fogom őket fegyveres erővel eltemetni; mert soha egy görög se mondhatta, hogy az én védelmemhez s a Pandion városához folyamodott az istenek régi szent törvénye, s mi büntetlenül engedték azt megszegtetni!”

— Dehát, kiált fel a Theseus büszke szavaitól felbőszült hírnök, tehát úgy alkotott-e téged atyád, hogy senki le nem győzhet?

Theseus: A gonoszok nem győzhetnek le. Mi a jókat tiszteljük.

Hírnök: Úgy látszik, hogy te és városod örömet keresitek a nagy veszélyt.

Theseus: Igen, mert a nagy veszélyeken át jutni nagy diadalkra.

Megvallom, hogy Athen még itt is dicséretben részesül a költő részéről, de csak a mennyiben kegyeletet gyakorol a holtak iránt.

bert, királyokat és hatalmasokat semmivé tehet, megszaportja vagy elveszti a népeket, szóval, hogy Isten a korlátlan Úr, ezt ő mind jól tudja, ép úgy, mint ők, s így semmit se mondtak, a mit ne tudna. Egyenesen megtámadja barátait, kik hazugságnak mesterei és semmirekellő orvosok; ha hallgatnának, akkor lennének bölcsök. Mind jobban neki hevül a támadásban; vádolja őket képmutatással, hogy Isten képében csalárdságot szólnak, vele tusakodnak és Isten büntetésével fenyegetvén hallgatásra inti őket. Ártatlanságának tudatában Istenhez fordul, könyörögve, hogy enyhítsen baján, szólítsa ítéletre, jelentse meg bűneit, ne sanyargassa, mint ellenségeit, őt, a gyenge embert, ki mint az árnyék elmulik. Érvel, felel és végre könyörög, hogy ne állassa őtet törvénybe és szüntesse nyomorát, míg rövid napjait eltölti. Majd a hit és kétség között ingadozik, a halál utáni állapotot illetőleg. A kivágott fa újra kiújul, az ember is fölébred egykor álmából, hívánja tehát, hogy a sirba rejtetnék el; de akkor megdöbben és kételkedik, vajjon feltámad-e? Remél, de végre mégis teljesen elvesziti reménységét.

II. Szakasz, XV—XXI. fejezet.

Jób és három barátja. Második vitázás.

A vitázás második sorát (XV), mint az első ismét Elifáz kezdi meg, a szokott módon, bár kissé hevesebben. Vádolja Jóbot hiúsággal, haszontalansággal, keményen dorgálja, hogy nem féli az Istent, magaviselete tanubizonyoságot tesz álnokságáról; ember nem lehet ártatlan, elítéli, hogy Jób magát ártatlannak tartja; továbbá mintegy a múltból meritett szép és képekkel teljes beszédében megmutatja,

Azt is említettem, mily része volt e darab érdekességében az előadás látványosságának, pompájának. Mely valóban pompás és megható látvány volt azt a női kart látni, a mint fájdalomtól elcsigázva csoportokban veszik körül Ethrát s könyörögve, esdeklő galyaikat felemelve, tartják körülövezve, nem ikarják oroszteni mindaddig fiához, míg fia meg nem indul könnyeiken.

De miként védekezék maga Ethra is e kegyes erőszak ellen? Ő Eleusisben járt, az istenek szent titkaival telt helyen; azért ment oda, hogy a mezei munkákat megelőző áldozatokat bemutassa. Itt vették körül, itt fogták el a könyörgő nők, Ceres és Proserpina oltára közt, annak az istennőnek oltára közt, ki megtermékenyíti a föld kebelét, mint egyetlen törvényes menhelyüket. Ő maga is kebelét, s azé közt, ki megnyújtja a halottaknak a föld könyörögni jött, miként álljon tehát ellent az argosi nők könyörgéseinek? miként ne tegyen szót fiánál ez anyák mellett, kik térden állva kérnek sirhelyet gyermekeik szá számára? S viszont maga Theseus is miként ne engedne azon anya intéseinek, ki mindig úgy regegett érte, nehogy baj érje a harcban, s ki most maga mondja, hogy fegyverkezzen fel a szent törvény megvédésére: „Jaj annak a fiúnak, úgymond Theseus, jaj annak, ki maga is iparkodik azoknak szolgálni, kiktől életét vette.“

(Folyt. köv.)

hogy az istentelenség és gonoszok elkerülhetlen büntetése a nyomor és veszedelem; tehát Jób nyomora gonoszságának jele.

Erre Jób felel (XVI—XVII) és mondja, hogy efféle dolgot sokat hallott, és barátait ártalmas vigasztalóknak nevezi. Ha barátai az ő helyzetében volnának, nem vádolná, hanem megvigasztalná őket. Ismét panaszolkodni kezd keservesen a nyomorok és barátai vádjai miatt; a mindenhatóhoz fordul ártatlanságának tudatában, tőle kér ítélő bírót. Vádolja barátait, hogy őt nyilvános nevetség tárgyává tették és kéri őket, hogy tovább ne okoskodjanak, hanem hagyják el őt és térjenek haza, mert nincs köztük egy bölcs is. Állapotán siránkozván, reménytelenül tekint a sir felé, a hol semmivé lesz.

Most Bildád kezd ismét (XVIII) a vitához, első beszédéhez hasonló dühösséggel és feddi Jóbot békétlenségéért. Beszédében, mely telve képekkel és hasonlatokkal, az istentelenség borzasztó büntetését festi, értésére akarván adni ez által Jóbnek, hogy ő bűnösnek kell lennie, mivel szenvedése következménye az ő bűnének. E beszédben egyenesen nem buzdítja bűnbánatra.

Jóbnek felelete (XIX) Bildád beszédére, a költeménynek egyik legszebb részét képezi. Barátai elleni keserves panaszszal kezdi meg a szenvedő, szemökre vetvén, hogy őt csak gyalázzák, pedig még ha bűnös volna, úgy sem kellene annyit feldőzniök. És folytatja tovább szívzaggató panaszát Istennek kemény bánásmódja miatt; a ki boszút tett rajta, ellenségévé tette őt, mindentől megfosztotta, a rokoni kötelekeket is szétszaggatta és őt utálatossá tette. Aztán barátaihoz fordul és meghatólag kéri, hogy könyörüljenek rajta. Kívánja, hogy vajha beszédei megirattatnának, emlékeztetnek okáért, hogy lássák az ő ártatlanságát. Hirtelen, mintegy azon gondolatra, hogy ártatlansága kiderül, átragyog lelkén a feltámadás reménye s miután feltámad, az Istent meglátja, a mikor Isten megboszulja vádolóit álnokságukért.

Erre Zofár felel (XX), de beszédében semmi újat nem mond, hanem régi mondások felidézése és ijesztő képek felsorolása által mind csak azt bizonyítja, hogy az istentelenség megsemmisülnek, czélozva Jóbra, hogy vallja meg bűnét és haszontalanul ne beszéljen.

Jób (XXI) most egy barátaihoz intézett bevezető beszéd után összeszedi érvelési összes erejét, hogy megczáfolja az eddig neki mondtakat. Megtámadja kiindulási elvet és kérdés, majd állítás alakjában tagadja azon elvet, mint ha e földön a jóknak jutalom, a gonoszoknak büntetés lenne osztályrészek; sőt a gonoszok igen gyakran boldogulnak e világon, napjaikat jólétben töltik és teljes örömet élveznek s békével végzik életüket. Mily ritkán bünteti meg Isten a gonoszokat? Zofárral határozott ellentétben azt bizonyítja, hogy a gonoszok vigan élnek e világon. Talán az ítélet napján megkapják büntetésüket, de ki feddi meg őket magaviseletükért? Még a sir verme is édes lesz nekik és megsiratják őket. És bezárja beszédét egy erős vágással, hogy a ti vigasztalástok hiúságos beszéd, érvek hazug.

Igy végződik a vitázásnak második része.

III. Szakasz, XXII—XXXII fejezet.

Elifáz, Bildád és Jób s ez utóbbi magánbeszéde. Harmadik vitázás.

Kezdődik (XXII) a harmadik és utolsó sora a vitának. Mint az előbbieken, úgy itt is Elifáz az első vitázó. Jób-nak előbbi állításai miatt felindulva egész erővel fordul ellene és leplezetlenebbül beszél hozzá. Szemére veti Jób-nak helytelen állítását, hogy a gonosznak pártját fogja, állítván mintha a gonoszságnak jólét volna következménye. Mert a mindenható a tökéletességért vagy gonoszságért büntet-e? És itt előszámolja bűneit s rámutat, hogy ezért büntet isten; tehát nyomoruságot bűneid következménye. Jóbban oly titkos bűnöket vél rejteni, melyek miatt az özönvíz ki-áródott volt. A gonoszok tehát nem kerültek el a büntetést, míg az igaz, — hallgatóság Nőéra czélozván — nem maradt jutalom nélkül. Felhozza ismét az istentelen Sodoma és Gomora veszedelmét, honnan az igaz Lóth megszabadulása újból a jónak jutalmaztatását mutatja. Végül, mint más alkalommal, most is buzdítja békességre, bűnbánatra és szépen festi a rákövetkezendő új boldogságot.

Jób az Elifáznak adott feleletében (XXIII., XXIV.) nem tér el előbb kimondott nézetétől. Panaszkodik a kegyetlenség miatt és vágyódik Istent megtalálni, ki előtt ügyét előadná, kivel perelhetne és bebizonyíthatná ártatlanságát s megszabadulna. De körül minden homályos és sötét, s így Istent nem láthatja meg, pedig ha elébe vihetné ügyét, mint a tiszta arany jönne ki a megpróbáltatásból. Előszámolja, hogy ő úgy élt, mint igaz ember, a mindenható mégis megtörte őt. Megmutatja példák sorozatából a gondviselés titokszerűségét; de mégis a gonosz általában szerencsés és kikerüli a büntetést ez életben. Mindazáltal, folytatja, a gonoszok boldogsága átkozott, hamar elmúlik; Istennek szeme rajtok van s ha kissé fölemelkednek is, de mégis csak romlás az ő végök.

Bildád felel (XXV) erre Jób-nak, de annyira zavarba van, hogy azt se tudja, hol kezdje és mit mondjon. Nem is mond semmi újat, hanem nagyobb súly kedvéért régi mondásokat ismételve szól röviden Istennek hatalmasságáról és szentségéről, a kihez képest ember nem lehet tiszta; így Jób is gonosz.

Jób utolsó boszu beszéde (XXVI—XXXI) kezdetén boszankodását fejezi ki a miatt, hogy Bildád semmit sem mondott a dolog megvilágosítására, hanem csak régi nézetéhez ragaszkodik; gúnyolódva mondja neki, hogy ugyan segítél, ugyan jó tanácsot adál, no ettől még a halott is megújul. Ezután Bildád beszédéhez hasonló, de sokkal több és szebb példákat sorol fel, melyek által elismeri Istennek hatalmát és nagyságát.

Így Bildádot megczáfolva, mindnyájokhoz szól, ragaszkodik igaz voltához és megegyezik barátai állításával, a mit ő is több példával igazol, hogy a gonosznak okvetlenül romlás és veszedelem a része. A képmutatót, az istentelent semmi-vé teszi Isten. Miután barátaitól sem vigaszt nem nyert, sem bölcseséget nem tanult, maga Jób igyekszik keresni Istennek bölcsességét. Képekkel teljes és kiváló szép leírásokban

elmondja, hogy az ember sok mindent megtehet, de a valódi bölcseséget nehéz megtalálni, nincs az az emberek között, nincs a mélységben, nem becsülhető az aranyra, sem semmi drágakőre, drágább az a karbunkulusnál, minden élő állattól el van titkolva, — csak Istennél van és csak tőle ered az; szóval megmutatja, hogy az emberi ügyesség és hatalom nem elégséges belátni a teremtő kikutathatlan bölcsességébe, és az embernek egész bölcsesége és értelme abban áll, hogy féltse az Istent és távozzék el a gonosztól. Ezután Jób mintegy magánbeszédben, vizsgálatot tart egész élete felett, felmutatja az ellentétet múlt és jelen állapota között, a boldogság és nyomor között. Földézi a jólét napjait, azon időt, melyben mint ifjú, mint apa, mint ur, mint tanácsos, főember vagy király istent áldotta és boldog vala. Ezzel szembe állítja jelen nyomorult állapotát, melyben nevetik és utálják mindenek; ráfordultak a rettegések, a kínok gyötirik, Isten nem hallgatja meg kiáltását. Végül erős érvekkel igazolja az ő ártatlanságát: nem volt parázna, nem csalárd, hanem igazságos, könyörületes, istenfélő, mégis ennyi nyomor van rajta, és bezárja hosszú beszédét azon éggő, követelő kívánsággal, hogy isten állítsa őt azonnal ítélőszéke elé. „Itt vagyon vége a Jób beszédének.“

Most Zofáron volna a sor beszélni, de ő, úgy látszik, teljesen kimerült vagy semmi mondandója nincs, mert teljesen hallgat, így Jób beszédével megszűnik a vitázás sora.

Megoldás.

IV Szakasz, XXXII—XXXVII. fejezet.

Elihu beszéde.

Egy eddig ismeretlen beszélő lép most elő az elhallgatott három barát helyett, de a ki tanuja volt az előbbi beszédeknek s így részletesen ismerte azokat. Ez új beszélő Elihu, Barakéel fia. Nagy készülődéssel fog hozzá s hetyke rátartósággal beszél. Azt mondja, azért nem beszélt eddig, mert fiatal ember lévén, várta, hogy az idősebbek kijelentik a bölcseséget; de mivel ezt nem tették, nem czáfolták meg Jób-ot, sőt Jób elhallgattatta őket, azért most ő beszél és értelmét megmutatja. A barátokat elhallgattatva Jóbhoz fordul, nem vádolja őt jelen nyomoráért régi bűnnel, hanem jelenlegi magaviseletét, beszédeit hányja szemére, hogy Jób magát ártatlannak tartja s Istent igazságtalansággal vádolja, s így már csak a magaviseletéért sem lehet igaz. Ezután elmondja, hogy az isteni gondviselés útjai titkoszertűek, de bölcsék és irgalomteljesek, Isten az embert jó czéloból sújtja. Megtámadja Jób-nak azon állítását, hogy e világon a gonoszok inkább boldogulnának, mint a jók, s hogy ő is úgy cselekszik, mint a gonoszok és nem is akar igaz lenni. Több példában felmutatja erre Istennek igazságosságát, ki az igazat és elnyomottat megsegíti, az álnokot és hatalmást megrontja. Jób tehát esztelenül beszél. Inti őt, hogy hagyja el gonosz beszédeit, melyekből csak álnoksága látszik. Ismét keményen megtámadja, felmutatván neki, hogy Istennek az ő bűnösségével nem árt, igaz voltával nem használ; hanem gonoszságával maga-magának árt s igazságával magának használ. Istennek büntetését az em-

sek ne kerüljenek tárgyalás alá, a melyek kellőleg elő nem készítettek volna a határozathozatalra, azért folytonos összeköttetésben állt volna az egyletekkel s egyszerűsággal kezelte volna az Eötvös alapot.

E javaslat megbukott és megmaradt az előkészítő bizottság, melynek ülései csak 14 nappal előzik meg a közgyűlést. S ezen rövid idő alatt feladata a bizottságnak: a tanítóegyletek által a közokt. kormányhoz — az egyik orsz. gyűléstől a másikig — fölterjesztett tételeket átvizsgálni, áttanulmányozni, egyeztetni, osztályozni, s így elkészített munkálatait — kellőleg indokolt javaslatai kíséretében — a közgyűlés megnyitása előtt 5 nappal a közoktatási miniszteriumhoz visszaterjeszteni. Itéljen bárki is, vajjon képes-e csupán a közgyűlést megelőzőleg 14 nappal egybehívott bizottság az ország egyletei által két éven át beküldött munkálatokat, kivánalmakat rövid 9 nap alatt érdemlegesen átvizsgálni, hogy minden egyes tételre, indokolt javaslat kíséretében, előterjesztést tehessen a közgyűlés tárgysorozatára?! Ily nagy és fontos munkát ily rövid idő alatt, s ily szervezet mellett jól elvégezni — teljes lehetetlenség. Ily előkészítést én az ügy fontosságával megegyeztethetőnek nem tartok.

Fölötte szükséges tehát — már az Eötvös-alap érdekében is — hogy az orsz. tan. képvis. közgyűlés áll. választmányynal bírjon, mely ne elhamarkodva, hanem kellő megfontolással készíthesse elő a közgyűlés munkálatait, s erről az egyletek oly időben értesítve legyenek, hogy nagy gyűléseiken a kitűzött tételeket kellőleg megvitattván, képviselőiket utasításokkal elláthassák, hogy azok egyrészt kellő előkészítéssel a tárgyhöz szólhassanak és híven képviselők legyenek az egyletet.

A mostani szervezet mellett pedig ez teljes lehetetlen, azért fölötte szükséges, hogy az orsz. gyűlés szervezete a fenti értelemben módosítás alá essék.

Ép oly szükséges az orsz. gyűlés munkakörének kibővítése. Csonkának tartom én az orsz. tan. gyűlés munkakörét, ha abból az iskola és a tanítók érdekeivel olyanmilyra összefüggő tanügypolitikai kérdések hiányzanak. Hisz régen elfogadott elv, hogy a tanügy politicum; miért legyenek tehát éppen azok az ily természeti kérdések tárgyalásától eltiltva, kik a tanügy szolgálatában állanak?

Azt sem értem, hogy a kisdédóvadás ügye miért van kizárva az orsz. tan. gyűlésből? holott a bold. Molnár Aladár a III-ik egyetemes tanítógyűlésen oda nyilatkozott, hogy a kisdédóvadásnak a magyar nemzetiségi érdekből tulajdonított nagy jelentőségét csak azon feltétel alatt ismeri el, ha a kisdédóvás a népiskolai oktatással összefüggésben szervezettelik.

Ezekben látom én azon bajokat, a melyeken segíteni okvetetlenül kell, s különösen a szervezetben létező hiányok kipótlását a siker feltételéül tartom.

Nem tudjuk, hogy mely kérdések lesznek a II-ik orsz. tan. képvis. közgyűlésre kitűzve, azért a tárgysorozat egyik tétele gyanánt a szervezetnek újbóli megvitatását és szükséges módosítását ajánljuk.

Iskolai értesítők.

— Harmadik közlemény. —

A debreczeni ref. főgymnasium értesítője az 1882/3. iskolai évről. Közveteszi Békési Gyula, igazgató.

A tanítói testület összesen 21 személyből állott, kik közül 12 rendes, 4 helyettes, 2 segéd és 3 mellék-tanár minőségben működött.

A tanulók összes száma az év végén 644-re rugott, kik közül vallásra nézve 511 helv. hitv., 11 ág. hitv., 36 róm. kath., 2 görög kath., 5 gör. kel., 79 izraelita, nemzetiségre nézve pedig 631 magyar, 8 német és 5 román volt.

Érettségi vizsgára állott 73 ifjú, kik közül 6 kitüntetéssel, 59 egyszerűen érettnak nyilvánított, 8 pedig visszavetett.

Különbféle (összesen 37-féle) ösztöndíjakban mintegy 108 tanuló részesült.

A kolozsvári evang. reform. collegium értesítője az 1882/3-ik évről. Az előjáróság megbízásából kiadja az igazgatóság. A 83 lapra terjedő csinos kiállítású füzet igen változatos és gazdag tartalommal jelent meg. Közölve van az értesítőben Hegedüs István igazgató tanár szép és felekölt szellemű megnyitó, fogadó és zárbeszéde s dr. Török Istvánnak „A Querela Hungariae s az általa támasztott polemia“ című jeles értekezése, melylyel, mint a történelem és földrajz tanára, régi szokás szerint tanári székét ünnepélyesen elfoglalta.

Az elemi iskolában 7, a gymnasium pedig 18 tanító működött; az utóbbiak közül 7 rendes, 4 segéd-tanár volt, a többi pedig szaktanító.

Összesen 409 (149 az elemi iskolában és 260 a gymnasiumban) tanulója volt a múlt évben a collegiumnak és pedig vallásra nézve 322 ref., 13 luth., 1 unit., 49 róm. kath., 8 gör. kath., 3 gör. kel., 13 izraelita, és nemzetiségre nézve 397 magyar, 1 német és 11 oláh.

Deáki rigorosumra jelentkeztek összesen 28-an, vizsزالépett 6, átbozsáttatott 26 és ismétlésre útasított 2. Érettségi szigorlatot tettek 28-an, még pedig 17-en kitüntetéssel (11-en minden tárgyból, 6-an egy vagy több tárgyból), 20-an egyszerűen, 1 visszavetett.

A különböző forrásokból eredő segélyek összesége, melyekben a tanuló ifjúság év folytán részesült, mintegy 13,428 frt 49 kr. és egy aranyra tehető.

131 szegény sorsú, de jó magaviselőtü részesült pénzzutalmazásban részint alapítványokból, részint ajándékokból.

Az ifjúsági önképzőkör a múlt évben is dicséretes szorgalommal és buzgalommal működött, szép eredményt mutatván fel. Heti lapjában, a „Remény“-ben, jelentek meg eredeti költemények, szépirodalmi és tudományos eredeti és fordított prózai művek. Február havában Arany János halhatatlan költőnk emlékére „Arany-ünnepély“-t rendezett, szavallattal és emlékbeszéddel összekötte.

Volt az ifjúságnak zene- és énekkara, valamint olvasóegylete, a melyok mind meglepő jelét adták, az ifjúság önművelési nemes hajlamának és törekvésének.

A kórház-alap az idén mintegy 114 frttal gyarapodott. Ez az alap jelenleg 1398 frt 81 krt. tesz.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, 1883. július 28.

— **Feles számú előfizetőink közül azokat, kik hátrálékban vannak, kérjük tartozásaik haladéktalan törlesztésére.**

A kiadóhivatal.

— **Lapunk szerkesztője külföldi útjából haza térve, a szerkesztést átvette.**

— **A szeptemberi konvent tagjainak elfogadására, főt. Nagy Péter püspök úr elnöklése alatt, alakult rendező bizottság ülései tartását, az előkészületi szükséges lépések érdekében, megkezdette s mindent megtesz arra, hogy a tagok itt tartózkodásuk kedves emlékeit vihassék magukkal.**

— **A tiszaezlári izgalmas pör, mely másfél éven át folyton zaklatta a szenvedélyeket, országszerte s külföldön is a legélénkebb érdekeltséget keltett föl s legtöbbször kárhóztató megjegyzések tárgyát képezte, a nyíregyházi törvényszéknek f. hó 3-án kimondott ítélete által, végre valakára, véget ért és pedig az összes vádlottak fölmentésével. Az ítéletet megnyugvással vesszük tudomásul s az egész pör lefolyásából, az antiszemita magatartásából azt a tanulságot meritjük magunknak, illetőleg még jobban megerősödünk azon meggyőződésünkben, hogy a faj- és vallás-gyűlölet minden tanácsadók között a legrosszabb s előbb-utóbb ludarczot vall. Közlelebről Turinban alkalmunk volt hallani Kossuth Lajos nagy hazánkfiának is az antisemita mozgalmat, a tiszaezlári konkrét esetben, elítélő nyilatkozatát s azon aggodalmának kifejezését, hogy az ítélet akár**

marasztaló, akár fölmentő lesz, az izgalom nem fog véget érni, holott annak az adott hazai viszonyok között csak káros következményei lehetnek,

— **Lelkészválasztás.** A szilágy-szolnoki egyházmegyében a völcseki egyházközség Barabási Lajos esperesi káplánt és papjelöltet választotta lelkészévé. Az ünnepélyes beigtatás július 8 án ment végbe.

— **Egyetemes egyházunk egyik leghivebb, legbuzgóbb tagját vesztette el.** Wessprémi Gáspár, Hajdumegye alispánja és az alsószabolcs-bajdumegyei ref. egyházmegye segédgondnoka, volt zsinati képviselő, július hó 24-én d. u. két órakor Debreczenben jóbb létre szönderült. Temetése július hó 26-án d. u. volt Hajlú-Böszörményben. Zsigmond Sándor hajdúszabolcsi ref. lelkész a templomban gyászbeszédet tartott, a sirnál imádkozott Bakocsi János böszörményi lelkész; Hajdumegye részéről búcsúbeszédet tartott a sirnál Kálmán György megyei főjegyző. Áldás haimvaira!

— **A „Prot. Egyházi és Iskolai Lap“ írja: A középiskolai törvényjavaslat tárgyalásakor Trefort vallás- és közokt. miniszter megígérte, hogy a képviselőház határozatához képest minél előbb megindítja a tárgyalást a közvetlen állami vezetés alatt nem álló felkezeseti, törvényhatósági, községi stb. iskolák tanárai részére felállítandó országos nyugdíjalap tárgyában. A miniszter immár megindította a tárgyalást s már a múlt héten elrendelte, hogy erre nézve a előmunkálatokhoz szükséges adatok beszereztesse-nek. Középiskolai tanáraink anyagi helyzetén előreláthatólag nagyot fog lendíteni az országos nyugdíjalap intézménye.**

H I R D E T É S.

P á l y á z a t.

Pályázat hirdettetik az ó-tordai ev. ref. népiskolában segédfitanítói állomásra.

Fizetése: a) 258 o. é. forint készpénz;

b) a temetések alkalmával az éneklésben való segédkezésért járó stóla;

c) a keze alatti összes növendéktől befolyó tandíj

E pénzfizetés a 300 o. é. forintot meghaladja.

d) Természetbeni lakás és 2 öl fa.

A pályázat határideje folyó év augusztus hó 20-ika.

Ó-Torda, 1883. július 15.

(2—3)

F ú z i S á n d o r,

iskolaszéki elnök.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐSÉGI S KIADÓI SZÁLLÁS:

b.-farkas utca 16 szám, hová a lap szellemi s anyagi ügyeit illető minden küldemények czimzandók.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre 6 frt., félévre 3 frt., évnegyedre 1 frt. 50 kr.

KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

HIRDÉTÉSI DIJAK:

kétszer hasábozott garmond sor vagy annak tere 5 kr. Bélyegdíj minden beigtatás után 30 kr.

Nagyobb és többször megjelenő hirdetéseknel külön kedvezményt nyújt a kiadóhivatal.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Egy test és egy lélek vagytok. Eféz. IV. 4.

Tartalom: A tiszántúli főgondnok-választáshoz. Szász Béla. — Mozgalmak a középiskolai oktatás terén külföldön. (Felolvasatott az országos középiskolai tanáregyesület közgyűlésén Kolozsvártt, 1883. jul. 6.) Dr. Alexander Bernát. — Új tiz-parancsolat. — Külföld. (Ausztria, Ázsia, Amerika.) — Irodalom. — Különfélek. — Hirdetések. — Tárca: Kegyület a holtak iránt.

A tiszántúli főgondnok-választáshoz.

Kolozsvártt, 1883. augusztus 8.

A tiszántúli egyházkerületnek a b. e. gr. Degenfeld Imre halála által megüresedett főgondnoki állomására első ízben beadott szavazatok abszolút többséget nem mutatván ki, az elrendelt második választásnál Vályi János segédgondnokra 299, Tisza Kálmánra, a dunántúli egyházkerület főgondnokára, pedig 258 szavazat adatott be s így, a mintegy kilenczedfélszáz szavazásra jogosult presbyterium közül 557 élvén jogával, a beadott szavazatok abszolút többsége szerint Vályi János segédgondnok választott meg amaz egyházkerület főgondnokává.

A választás törvényszerűségéhez és érvényes voltához semmi szó sem fér (legfőlegb csodálkoznunk kell, hogy több mint kétszáz egyházközség választói jogát igénybe nem vette) és így alkotmányos emberhez illően, üdvözlönlünk kell az új főgondnokot. Ezt tesszük is, kívánva, hogy az új főgondnok a jövőben szerezzék meg az egyház iránti szolgálattal azt az érdemet, melynek viszonzásául tekintetett mindenha a magyar reformatus egyházkerületi főgondnokság. Hanem e kívánságunk mellett lehetetlen némi reflexiókat is nem fűznünk e választáshoz, kivált miután a politikai lapok is discussio tárgyává tették ez ügyet s különösen az ellenzékiek nagy

kárörömmel üdvözlötlék Tisza Kálmán főgondnoki bukását, melyből a miniszterelnök Tisza Kálmán közeli bukására vonnak következtetést.

Az értelmetlenségnek vagy legalább is az egyoldalú elfogult gondolkodásmódnak bizonyos mértéke kívántatik ahhoz, hogy az embereket a különböző foglalkozás és elhivatás köreiből idegen szempontok szerint ítéljük meg. A miveletlenség idejében, igaz, szokás volt az embereket fajuk, rangjuk, vallásuk szerint mérlegelni s valamely állásra csak akkor tartani méltónak valakit, ha magyar, ha nemes és ha katolikus. De ma már, szerencsére, nincs fölvilágosodott ember, a ki a faj, rang és vallás, ne pedig a képzettség és erkölcsi derékség mértékét, fogadná el és alkalmazná akkor, a mikor valaki értékét, valamely munkára alkalmas voltát kell megítélnie, s minél inkább terjed a józan értelmesség, az elfogulatlan igazságosság, annál inkább fog e tekintetben minden előítélet kipusztulni közülünk.

A politikai pártállás szempontja az az egyetlen momentum, a melyre nézve Magyarországon ezt az örvedetes javulást nem tapasztaljuk s különösen a szélsőségekben csapongó politikai pártok hiveinél látjuk azt a sajnálatos elfogultságot uralkodóban, hogy nemcsak az állam politikai, hanem minden fajtájú és így egyházi functionaria is csak az illető pártállásukat tartják alkalmasaknak s igyekeznek is ezt a fölfogásukat, a hol csak tőlünk függ, érvényesíteni.

E megvesztegetett ítélet indította meg a hajszát a tiszántúli főgondnoki választás kérdésében Tisza Kálmán ellen, ennek a badar fölfogásnak az eredménye, hogy nem Tisza Kálmán, hanem a szélbali Vályi János lön amaz egyházkerület főgondnoka

Jelen számunkhoz 1/4 iv melléklet van csatolva.

— köztudomásu dolog lévén, hogy királyhágón-túli reformatus népünk, papjaival egyetemben, legnagyobb részt közjogi ellenzék, valamint az is, hogy a szavazó presbyteriumok legtöbbször vakon követik a tiszteletes ur tanácsát.

Másképp ugyan hogyan lehetne megmagyarázni, hogy a mindennapiság közép színvonalán álló Vályi János, a kinek nevéhez nem fűződik sem a társadalmi vagy közmívelődési, sem pedig az egyházi élet terén egyetlen kiválóbb tett vagy alkotás hire-neve, le bírja győzni e választási versenyben Tisza Kálmánt, a patens-küzdelem első rangu hőst, a magyar közélet kiváló alakját, az értelem, tekintély, befolyás, munkaképesség kitünőségét, a protestans egyházi élet és nevelésügy bajnokát? Csak a legelfogultabb pártoskodás s a politikai szempontoknak az egyházi térre való mesterséges átjatszása téveszthette meg a szavazók ítéletét annyira, hogy ilyen szemmel látható, kézzel fogható tévedést kövessenek el e választásnál és saját egyházuk érdekét annyira feláldozzák a politikai szenvedélynek, a kicsinyes bosszúváagnak s annak az épen nem nemes érzelemnek, a mely kielégítését abban keresi, hogy a kitünőn, a magánál magasabban állón egyet rugjon, az érdemet lerántsa — s miért? talán, mivel az illető érdemetlen a legmagasabb egyházi kitüntetésre? nem, hanem azért, mivel más politikai elvet vall.

Ugyanezt a sajnos fogalomzavart, a megtévesz-

TÁRCSA

KEGYELET A HOLTAK IRÁNT.

Saint-Marc Girardin tanulmánya.

(Folytatás.)

Az anyák fájdalma, kik nem akarják temetetlenül hagyni fiaikat, Erethra ájtatossága, ki rá engedi magát vétetni esdekléseik által, — a sirok kegyelele, mely az athóniek előtt örökké drága és szent volt, Theseusnak anyja iránt való szeretete és tisztelete, a sziv minden jobb érzései, az emberiség valamennyi nagy és kegyeletes eszméje egyesülnek egymással e csodálatraméltó tableauokban; de tán nem titokban, rejtett úton egyesülnek, mert épen egyesülésük hozza létre azt a látványt, mi a színpadon előtünk lejátszódik. Látványt, mondjuk, mert valóban az esdeklő nők kara, a mint zöld-ágaikat feltartva bűvös kört formálnak Erethra körül, mely csak ama perczen nyílik meg, midőn Theseus engedett könyörgésüknek, — ez nagyszerű látványt nyújt, de egyszersmind egy nagy eszme van benne kifejezve.

Mondjuk is ki merészen, csakis az a látvány nagyszerű, melyben nagy eszme van kifejezve: az istentiszteletbeli czerimoniák csakis azért mutathatnak fel annyi pompát, nagyszerűséget, mert nagy eszme, magasztos érzelem az alapjuk.

tett ítéletnek ugyanezt a veszedelmes aberratioját láttuk érvényesülve az ágostai hitü testvérek utóbbi egyetemes felügyelő-választásáig; ott is a politikai korteskedés juttatta az egyházi legmagasabb polczra azt, a kinek még csak ezután ha lesznek érdemei az egyház irányában, avval a jelölttel szemben, a kinek már vannak ilyen érdemei; s most, ime, a tiszántúli 299 tiszteletes követi, a hirlapi és községi szélbali agitatio segélyével a szerencsétlen példát.

A protestantismusnak nem ártana tanulni felekezeti ellenfelétől. Mi teszi az architektónikájában, belszervezetében s csodálatos és veszedelmes erejében oly nagy és hatalmas katolikus hierarchiát annyira bevégzetté s oly roppant befolyásúvá, biztosítva hatását még sok, sok évszáz idejére? Felelet az, hogy egyetlen czél irányozza minden legkisebb izének mozgását, legutolsó tényezőjének is működését. Ez az egyetlen czél az egyház érdeke, a mely egyház abban az értelemben méltán nevezheti magát egyetemestnek, hogy valóban, félistenné tett fejtől elkezdve legutolsó hívéig egyetemesen az egyetlen czélt szolgálják minden keresztvetésükkel, tömjénezésükkel, coelibatusukkal, gyónásukkal és bűnbocsátásukkal, szentségeikkel, anathemájukkal, a kleros rendi megkülönböztetésével s e rend fokozatain mindig a legalkalmasabbnak előléptetésével, a minek természetes következése aztán, hogy a szintén egy egyetlen czél szolgálatára és eszközeivel

Csakhamar maga Theseus is megjelenik hadsergőnek élén; a hét argosi vezér hullámit hozva: a többi harcmost ott, a csata színhelyén, temették el. Mily találkozás ez, ha így szólhatok, azon anyákra nézve, kik így látják most viszont fiaikból a mi megmaradt. „Adjátok ide, kiáltják az anyák, fiaink holttestét; hald szorítsam koblemre, hadd öleljem meg őket!“ — „Nem, felel Theseus, ne érintse így anya gyermekét; hiszen ha látnák, mennyire el vannak rútitva e hullák, meghalnának a fájdalomtól.“ Tőhát távol az anyai szemtől égnék el a hullák a máglyán, s e szomorú végtisztetség befejeztével, elhozzák az anyáknak s a gyermekeknek az urnákat, hogy mint fiaik s apáik emléket, de mint Athen jótettének emléket is, magukkal vigyék. Az urnák ez ünnepélyes átadása szintén nagy eszme által magasztosult nagy látvány. Itt a fájdalomtól kimerült anyák, amott a gyermekek, kik érezni kezdik az atya elvesztésének fájdalmát, s e fájdalomérzettel együtt fejlődik keblükben a bosszúvágy csirája; a csoport közepén Theseus, ki sorban adhatja ki mindegyiknek a maga urnáját. Mint tanít mindez arra, hogy tiszteljük a temetkezés jogait, de mint ül egyszersmind diadalt a nemzeti büszkeség!

Igy érintkezett Athenben szüntelen az irodalom és a politika, a színpad és a szónokok közttere. A szónokok nagyhangu nyilvános beszédei, a népgyülekezetek határozatai, a pártviszályok: mindez a művészetnek adott tápot, a művészet felé hajlott Görögországban. Így jött létre az a saját-

fölhalmozott óriási kincsek fölött rendelkező főpapok kiváló szellemi képzettséget is párosítván e világi javakkal, olyan befolyást gyakorolnak az állam ügyeire is, a milyent hazánkban is tapasztalunk, noha törvény szerint semmi politikai praeponderantia nem illetné (a felső-házi szervezet kivételével) a római egyházat a helvécziai avagy ágostai fölött. De bezeg, van is a római egyháznak, in capite et membris, gondja rá, hogy e czélszerű szervezet, e minden szegecskéjében és kerekében összevágó gépezet meg ne bontassék-égi-földi semmiféle és így politikai vagy épen pártoskodási szempontokból, hanem azon van, a pápától elkezdve mindenki, hogy faj, rangbeli, születési, politikai és mindenféle tekintetek teljes háttérbe szorításával, csak és kizárólag az egyházi érdek határozzon minden egyházi, sőt állampolitikai és társadalmi kérdésben is. Így esik aztán, hogy a pápai herceg-primási, érseki, püspöki, kánónoki, plébánosi állomásokon folyton váltogatják egymást a fejedelmi, főuri, honoratior, kézműves és földmivelő családok fiai, mindig és mindig minden más lehető tekintet mellőzésével csakis és épen az, a ki az időt a legalkalmasabbnak mutatja az illető állomásra, az egyetlen czél szempontjából, magát.

De meg is van aztán hatása ennek a természeti törvény erejével érvényesülő s kivételt semmi esetben nem ösmerő consequentiának!

Mi protestansok örökösen panaszkodunk elnyomatásunk, hátratételünk, mellőztetésünk miatt s mikor aztán főgondnok-választásra kerül a sor: elejt-

ságos társadalom, melynek szokásai oly különösnek tetszenek ma nekünk. Tekintsük a Bacchus-ünnepeket. Azt hiszed, hogy ez ünnepek csakis az illető isten tiszteletéből állanak? Csalatkozol: ez ünnepek ideje egyszemmind az új tragoediák előadatásának rendes ideje. Menjünk tehát színházba. A színházban, azt hiszed, csak tragédiákat játszanak? Ismét csalódló. Az imbrosi expeditio alkalmával Nausicles saját zsebéből fizette ki a matrózok zsoldját, s nem követelte vissza ez összeget a közkinestárból: ezért koszorút szavazott neki Athen, s a koszorút most nyilvánosan, a színházban adják át. A szép tettek és szép versek, az állam irányában tanusított kiváló szolgálatok s a szinpad látványosság gyönyörei az atheni társadalom törvényei előtt nem voltak egymástól elkülönítve. Ezért használja oly kedvére s oly könnyűszerrel az allusiókat Euripides a K ö n y ö r g ő N ő k-ben. Mi orléttetés, zavar se érzik művén. S midőn Euripides a szinpadot ennyire közel vitte a szószékhez, semmi különöst nem cselekedett, semmi olyat, mit ügyesen eltitkolni állott volna érdekében.

Csak hogy jól tudta, hogy ha a művészeti alkotásokban meglehet a maga része a korabeli politikának is, a dráma tárgyának, s az e tárgyhoz fűződő általános eszmének felül kell emelkedni az alkalmiság színvonalán. Ebben van a K ö n y ö r g ő N ő k érdeme. A ki e költeményt olvassa, nem szükség peloponnesusi háborúra gondolnia; azért semmit

jük Tisza Kálmánt és beültetjük a székbe Vályi Jánost!

Az ilyen választások, bizony, nem fogják Haynald vagy Samassa érseknek, Schlauch vagy Ipolyi püspöknek rendkívüli vagyoni, tekintélyi, szellemi és tudományi fölényét, állami és társadalmi befolyását ellensúlyozni, hanem örökitik továbbra is a mi hagyományos rusticus kálvinista simplicitásunkat, a melyben van ugyan sok tiszteletre méltó elvhűség, szabadságszeretet, önállósági törekvés, közügy iránti buzgóság, áldozatkészség, de van jó adag előítélet, elfogultság, önhittség, exclusivitas is, föleresztve jó adag parlagias darabossággal, a társadalmi regardok mellőzésével, mások lenézésével, számitás nélkülséggel, csökönös vastagnyakusággal, szóval — kálvinista diákisággal.

Ez lévén a tényleges állapot: csak a ki a világot és embereket nem ismeri, csak a ki a társaságot a pataki, debreczeni vagy enyedi collegium ablakából tekinti, csodálkozhatik azon, hogy a protestans egyház csakis olyan helyet foglal el Magyarországon, a melyet elfoglal s magyarsági, vagyoni és szellemi tartalma mellett is csupán azt a szerepet játsza, a melyet játszik. S csak az ilyen észjárásra (?) valló tettek elkövetőitől telik ki az olyan önfeleltség, hogy egy kis pártoskodási bravour kedvéért elszalasztják azt a soha nem is álmódott s talán soha nem is ismétlődő alkalmat, a midőn a névleg ugyan nem, de tényleg túlnyomóan katolikus ma-

se csökken érdeke, azért nem kevésbé magasztosan és meghatóan személyesíti meg az ókor erkölcsi törvényeinek egyik legszebbikét, a sirok iránti kegyeletet.

A temetkezésnek ugyane vallásos kegyeletén alapszik a Sophocles Antigoneja is, mely korábbi keltű, mint az Euripides K ö n y ö r g ő N ő i. Itt már semmi allusio az illető kor politikájára, semmi pompázó látvány; de az emberi szív legnemesebb érzelmeivel keltett érdek könnyen kárpótolhat minden látványt, minden allusiót. Ez Antigone érdeme, ez szerzett is neki az ó-kórban akkora sikert. Bizonyos vallásos és philosophiai érdek fűződött hozzá, mert a temetkezés tiszteletére tanított; de volt egy még sajátosabb, még édesebben szívhez szóló érdeke: a testvéri szeretet; s volt végül egy harmadik érdeke, a mi egészen új dolog volt a görög szinpadon: nagy odaadó szívbéli mozgalmat ábrázolt. Mert Antigoneig a görög szinpad személyei inkább a sorsnak, mint saját akaratuknak vértanui — a fatumnak engedelmeskednek. Oedipus és Orestes a végzet rabjai; sorsukban mi része sincs akartuknak. Itt ellenben az egyén saját maga kovácsolja sorsát, miben nincs része a fatumnak. Antigone megtehette volna, hogy engedelmeskedjék Creon törvényeinek, melyek tiltották, hogy Polynikes eltemettessék, ő azonban nem akarta magát alávetni ez istentelen törvénynek. Ez által lett vértanuvá s újdontú alakká a görög szinpadon.

gyar államhatalom református képviselőjét a debreczeni főgondnoki székbe ültethették volna!

Vajha Vályi János megfelelhette idővel annak a feladatnak és felelősségnek, a melyet az a 299 kálvinista pap vállára nehezített, a midőn e főgondnoki székbe nem Tisza Kálmánt, a magyar miniszterelnököt, hanem őt ülteték!

Segitse isten, de ő maga is magát, ebben az elhívásban!

Szász Béla.

Mozgalmak a középiskolai oktatás terén külföldön.

(Főolvasztatt az országos középisk. tanáregyesület közgyűlésén Kolozsvárt, 1888. júl. 6.)

Tisztelt közgyűlés! A lefolyt évben messze kimagasló mozzanatok a középiskolai oktatás terén külföldön nem találunk, habár ez az év sem a stagnáció éve volt. Az Európa legtöbb államában megindított reformok eredményeit éber figyelemmel lesik, a nélkül, hogy a különböző pártok lerakták volna fagyvereiket, a nélkül, hogy a nagy panaszok, melyek minden oldalról felhangzanak, elnémultak volna. És ha egy percze felül emelkedünk a részleteken s összefoglaló pillantást vetünk a társadalomra, mely a maga képére teremti az iskolát és az iskolára, mely a társadalmat nevelni van hivatva, lehetetlen a nevelő eszméknek e forrongásán csodálkozunk. A múlt század optimista tetteje, a jelen század első felének optimista gondolkodása, hogy minden jól van, a mi van és a mint van, rég eltűnt. Az előbb fölmagasztalt idealoknak nagy része porba dőlt, más része inog; gyorsan visz bennünket az idők árja, de nem látjuk tisztán, hogy merre; s midőn a régibb generáció panaszokdók, hogy nem ért meg bennünket, a fiatalabb nemzedéket: némi elégtételt érezhet azon, midőn a mi ajkainkról is hallja ugyanazt a panaszt, hogy mi sem értjük már egészen azokat, kiket még az iménki mi magunk tanítottunk. A tudományok virágzanak, — ki vonhatná kétségbe? De a tudomány, ha az ember rendelkezésére gondolunk, csak eszköz e rendeltetés szolgálatában, s nem is a legfőbb eszköz az emberiség nevelésében. Ki mer igennel felelni, ha azt kérdezzük, hogy jó úton van-e az emberiség nevelése? Az iskola nagy ambícióval a nevelő tényezőkhöz közt az első helyek egyikét akarta elfoglalni, — de elérte-e azt, a mire akkora hűvel és erőmegfeszítéssel törekedett? Nem halljuk-e minduntalan, hogy elhárítja magáról a felelősséget és a társadalmat okolja, ha a jelen idő káros tünetnyei miatt neki tesszünk szemrehányásokat? De ki nevelte ezt a társadalmat? Kik nevelték a szülőket, kik gyermekeiket rosszul nevelik? Nagyon messzire ragadna, ha a kísértésnek engednék és a kérdések vizsgálatába bocsátkoznám. Itt a tanügyi kérdések a társadalom, a politika, az erkölcs legfőbb problémáival érintkeznek. De e problémák nagyon érthetővé teszik, hogy az, ki az iskola ügyét szívén hordja, nem találhat teljes megnyugvást a jelen állapotban. Nekünk, kik egész életünket szenteltük az iskolának, nem szabad szemet hunynunk ama bajok előtt, melyek az iskolát nagy munkájának véghezvitelében gátlják. S midőn a tanítás mindennapi fárasztó munkájától megpihelve, gondolkodásunkat e felsőbb problémákra szegezzük, talán jól esik arra gondolnunk, hogy a művelt világgal egy úton haladunk, hogy külföldön ugyanazokkal a bajokkal vívódnak,

s hogy a külföld munkásságából mi is hasznot merithetünk.

* * *

Az a mozgalom, mely nálunk is, külföldön is leghangosabban nyilatkozott s leginkább lekötötte a közfigyelmet, a túlterhelés neve alatt vált ismertté. Előadásomban más kisebb fontosságú dolgokat mellőzve, leginkább e mozgalom rajzára akarok szorítkozni, annál inkább, mert alkalmas ada legfontosabb mozzanatoknak egy pontban való összefoglalására. A túlterhelésre vonatkozó panaszok épeenséggel nem újak, jóformán egykorúak a tanítással s a mostani mozgalom még sok külsőségben is megegyezik azzal, mely már századunk harminczas éveiben ép úgy, mint a mostani, Németországból indult ki s terjedt tovább. A kik ebből azt szeretnék következtetni, hogy a baj nem valódi, hogy csupán érzékenykedő szülők természetes, de nem jogos panaszaiából vagy illetéktelenek hamis itéletéből származik, talán nem elég óvatosan járnak el. Bizonyos, hogy e panaszok sok helyütt túlzottak, s kétséget nem szenved, hogy a túlterheléssel nem magát a bajt neveztük meg. Az orvosok pontosan megkülönböztetik a betegség szimptomáit magától a betegségtől s nem a szimptomák elnyomásán ferdéznek, hanem a betegség gyógyításán, mely a szimptomákat előidézi. A túlterhelés is csak szimptoma, nem betegség; a betegség mélyebben rejlik s a mi a fődolog: nem mindig egyetlen egy organumra szorítkozik. Ha a túlterhelésre vonatkozó panaszokat olvassuk, azt tapasztaljuk, hogy egymásután majdnem minden egyes tényezőt vádolnak, mely a középiskolai oktatásban szerepet visz. A tanterv, nevezetesen a tantárgyak sokasága, a tantárgyakba elérendő cél magassága másutt is, nálunk is a túlterhelés panaszára ad okot. Az iskolai szervezet kérdése is szerepel, a klasszikai és reális nevelés állítólagos ellentétének erőszakos egyeztetése, sokak szerint, lehetetlenné teszi a tanulóknak túlságos megterhelésének elkerülését. De a tanterv intencióinak rossz keresztülvitele, a tanárok hiányos pedagógiai készütsége, a tanári testületek széthúzó, diszharmónikus működése még többször szolgál e panaszoknak alapul. Az orvosok egészségtani szempontból tiltakoznak a most szokásban levő czélszerűtlen iskolai életmód ellen, mely elernyeszti az agyvelő működését, megöli a lélek rugalmasságát s idegessé, őrütségre hajlandóvá teszi a megterhelt ifjúságot. Végre a társadalom életmódja és fölfogása is kikapja a maga részét. A szülőket vádolják, hogy ők is okáik annak, hogy gyermekeik túlterhelve érzik magukat; tanulásra nem alkalmas gyermekeket a szülők hiúsága, vagy elfogult gondolkodása viszi a felsőbb iskolákba s ugyanaz a hiúság más rendkívüli tárgyakkal, művészeti készségre való oktatással is megterheli az amúgy is gyönöket. Így váltakoznak és hullámszanak a nézetek s a nélkül, hogy az erre vonatkozó tetemesen fölszaporodott, különösen német irodalmat ismertetni akarnám, főleg azokat a pontokat akarom kiemelni, melyek nagyobb mozgalmat szültek és közigazgatási vagy törvényhozási intézkedésre adtak alkalmat.

* * *

A túlterhelés kérdése a középiskolákban Németországban, főleg a tanítási órák nagy száma s a klasszikus nyelvek oktatásában támasztott túlságos követelések miatt már régóta lappang. Fölszínre, a nagy közönség elé Hasse-nek, az elmekörtan tanárának, fölszólalása vitte a kérdést; Hasse igen kevés esetre támaszkodva, azt a vészkiáltást hangoztatta, hogy a középiskolai oktatás annyira megterheli a tanulókat, hogy nemcsak testüket, hanem elméjüket is megromítja s az elmebetegyek számát vészesen szaporítja. Hasse túlzásai termékeny talajra találtak. A nagy

közönség, főleg gyöngö tanuló szülői nyugtalanok lettek s habár a tanárok körében a túlterhelésre vonatkozó panaszok nem nagy visszhangot keltettek, a folytonos agitáció figyelmessé tette a felső iskolai hatóságokat is, s valószínűleg siettetette az ismeretes porosz tanterv-változtatások kihirdetését, melyekre vonatkozólag az előkészületek különben már régóta folynak s melyek a túlterhelést csak igen korlátozott mértékben ismerik is. A közvélemény kedvezően fogadta e reformot, melyet a porosz közokt. min. csak az imént azzal egészített ki, hogy a görög és francia nyelvnek az egyes osztályokban elvégzendő részére vonatkozólag részletes útmutatásokat bocsátott ki, melyekben főleg az olvasatás fontosságára és módjára figyelmezteti a tanárokat. Azóta hasonló változtatások történtek több más német állam középiskolai tantervében. Szászországban is figyelmeztették az igazgatókat és tanártestületeket, hogy főleg a klasszikai nyelvek oktatásában őrizkedjenek a tulságos filológiai részletezéstől s az írásbeli feladatok, leginkább a extemporáliáknak mértékén túl való gyakorlatától. Ausztriába is áthatott a mozgalom. Már a múlt évben tettem említést amaz enquete-ről, mely a részben elavult tanterv revíziójáról tanácskozott, de a mely akkorában semmi konkrét-eredményre nem jutott. Azóta az osztrák közoktatási miniszter igen rövid rendeletet bocsátott ki, melyben a tanterv revízióját egészen mellőzi s csak azt kívánja, hogy az alsó osztályokban a rokon tantárgyakat, főleg a nyelveket lehetőleg egy tanár tanítsa, még pedig úgy, hogy az első osztály tanára tanítványait legalább a harmadikig, a harmadiké az ötödikig vezesse. Az osztrák miniszter is az írásbeli feladatokra vonatkozólag kimondja, hogy a házi írásbeli gyakorlatok száma és beadásuk határideje a félév elején állapíttassék meg, oly módon, hogy azon egy napra egynél több házi feladat beadása ne jusson s a tanuló általánosan az alsó osztályokban legfőleg 2--3 (!) a felsőbbekben legfőbb 3--4 órát legyen kénytelen házi munkára fordítani.

A francia közoktatási minisztert is, Duvaux-t, túlterhelésre vonatkozó panaszok rendelet bocsátására indították, melyben figyelmezteti a tanárokat, hogy az alsó osztályokban tartózkodjanak a tudományos rendszeres előadástól, továbbá szerezzenek meggyőződést róla, vajjon a tanulók megértették-e az előadást, de ennek nem az az útja, hogy az előadás terhes fogalmazásait követeljék a tanulóktól, a mi sok francia középiskolában még ma is szokásban van. A fiúnak maradjon szabd ideje a játékokra és pihenésre. A francia új tanterv az alsóbb osztályokban nagyobb súlyt helyez a reáliákra, mint a nyelvekre. A miniszter figyelmezteti a tanárokat, hogy az irodalmi érdeklődést ne nyomják el a fiuban. A fiuk keveset olvasnak, szoktatni kell őket az olvasásra, vezetni a könyvek megválogatásában, időről-időre számon kell kérni tőlük az olvasmányok tartalmát. A büntetésekben is meg kell szüntetni az egyszerű leírást, mely a tanárra nézve kényelmes, de a tanulókat unalommal tölti el és lassan-lassan közömbössé teszi minden tanulást iránt. Ide tartozik végre, hogy a francia középiskolákban újabban a tanároknak nagyobb befolyást engednek az intézet pedagógiai vezetésében. Minden középiskolában tanácsot szerveztek, mely az összes intézeti tanárok által választott képviselőkből áll az iskola pedagógiai s didacticai ügyeiről tanácskozik.

(Folyt. köv.)

Dr. Alexander Bernát.

ÚJ TIZ-PARANCSOLAT.

Shapira, híres régiségkereskedő, palesztinai útból igen becses régiséget vitt haza Londonba s a British-Muzeumban helyezte el eladás végett; nem kevesebb, mint egy millió font sterlinget kér érte.

Dr. Günsburg, a híres tudós foglalkozik annak felderítésével, hogy hamisítvánnyal van-e dolgunk, vagy nem. Ez a régiség a Deuteronomiumnak, Mózes egyik könyvének szövege, 40 báránybőr lapból álló 15 „kötetre“ irva. A lapok 6--7 hüvelyk magasak és 3 és fél hüvelyk szélesek. Az írásjelek hasonlítanak a moabiti kövek felirataihoz. Ebből következtetve a kézirat Kr. e. 900 évvel iratott s így 1600 évvel öregobb, mint az ó-testamentumnak bármelyik kézírata. Első pillanatra semmit sem lehet látni az egészen fekete, olajos tapintatu, különös szagu lapokon, de ha bozseszszel megdörzsölik, előtűnik az egész írás.

A kéziratnak abban fekszik roppant jelentősége, hogy szövege meglehetősen eltér a biblia eddigi szövegétől. Így például a IX. fejezet első verse így kezdődik: „Menj át a Jordánon, stb.“ az új kéziratokban pedig többes szám áll, e szó helyett „gdolim“, ez áll „rabbim.“ De ezek csak lényegtelen eltérések, de roppant fontos a tizparancsolat szövegében való eltérés. A tiz parancsolat Shapira kéziratában így szól:

„Én vagyok isten, a te istened, a ki megszabadított Egyiptomból, a szolgaság országából. Más isteneitek ne legyenek. Ne csináljatok magatoknak faragott képeket, sem olyat, mely fönt az égen, vagy lent a földön vagy a vízben a föld alatt van. Ne hajoljatek meg előtte, s ne szolgáljatok neki.

Szenteljétek meg hat napon alkottam az eget és a földet és mindent, a mi rajta van, s nyugodtam a hetedik napon. Azért nyugodjál te is, marháiddal s mindeneddél együtt, a mid van. Én vagyok az isten, a te istened. Tiszteld atyádat és anyádat. Én vagyok az isten, a te istened.

Ne cselekedjél házasságtörést szomszódod feleségével
Én vagyok az isten, a te istened.

Ne lopd el tartozóid tulajdonát ... Én vagyok az isten, a te istened.

Ne esküdjél hamisan az én nevemre, mert én megbüntettem az atya igazságtalanságát a gyermekeken harmad és negyedikiglen, azoknál, kik az én nevetem hiába veszik
Én vagyok az isten, te istened.

Ne tégy hamis tanúságot testvéred ellen. Én vagyok az isten, a te istened.

Ne kívánd meg a nőt sem szolgálját, sem szolgáló leányát, vagy azt, a mi az övé. Én vagyok az isten, a te istened.

Ne viseltessél halálos gyűlölettel testvéred ellen. Én vagyok az isten, a te istened.

Ezt a tiz szót mondá az isten.

Az eddig ismert szöveghez képest feltűnő a változás. A refráin (én vagyok az isten, te istened) egészen új, a két első parancsolat egybeolvad s az eddigi szöveg tiz parancsolatának X. pontja egészen mással van helyesítve. A „Jehova“ kifejezés teljesen hiányzik s az eredetileg többes számot kifejező „elohim“-mal helyettesítették.

Most még nem lehet ítéletet mondani a lelet becsé fölött, ezt akkorára kell hagyni, ha a tudósok alaposan át-

vizsgálandótták. Csak az a gyanus, hogy az a kézirat csak most találtatott föl, még pedig egy régiségkereskedő által, különben pedig igen sok érv szól valódisága mellett. Mindenekelőtt mellette szól az a körülmény, hogy jelenleg az egész világon alig van tíz ember, ki annyira jártas a régi zsidó nyelvben, s annyira bírja a kézi ügyességet, hogy ilyen hamisítványt készíthetne.

KÜLFÖLD.

Ausztria. Kettős- vagy hármaskereszt? Ez a kérdés foglalkoztatta az utóbbi időkben keleti Gácsország csaknem valamennyi hatóságát. Arról van szó ugyanis, hogy a gácsországi rutheneknek, a kik tudvalevőleg görög katolikus vallásuk s így templomaikban és kápolnáikban a görög hármaskeresztet használják, megengedhető-e az ily keresztnek használata? Minthogy az egyes kerületi kapitányságok részben elleneztek, részben pedig kívánták, hogy a ruthenek a hármaskeresztet használják, a ruthén papok pedig általában a hármaskereszt mellett kardoskodtak, a gácsországi helytartóság 1882. évi szeptember 3-án azt határozta, hogy a hármaskereszt többé nem használható. A ruthén papság felebbezett a határozat ellen az osztrák vallás- és közoktatási miniszterhez, és ez május 22. kelt külön leiratában hatályokon kívül helyezte a leMBERGI helytartóságnak említett tilalmat, kijelentve, hogy a gácsországi rutheneknek joguk van a hármaskeresztet használni.

Ázsia. Holttestégetés Indiában és Japánban. A hinduknál általában szokásos a holttestégetés és p. o. Benarcsben csaknem a nap minden órájában éjjel-nappal látható ez a különös szertartás. Némely szegény beteg összeszedi utolsó erejét s kívánszorog a Ganges partjára, hogy ott szentelt földön lehelje ki lelkét. Minthogy az egész test elégetésének költségei tetemesek, a szegényebb hindunak testét csak részben égetik el, a többit pedig a Ganges vizébe vetik, hogy a szent folyóban a tenger örökkévalóságába érjen el. — A gazdagabb hinduk holttestét azonban nagy szertartás közben égetik el. Miután megfürösztötték a folyóban, fehér, bíborvörös vagy sáfránszinű lepelbe burkolják, némelykor arannyal vagy ezüsttel áttört ruhát használnak, azután piros festékkel, mint a vér jelvényével, áztatják meg s a máglyára helyezik. Miután édes fűvet, drága olajat és fát tesznek, a haláleset által legérzékenyebben sújtott családtag égő fáklyával háromszor vagy kilencszer körüljárja a holttestet, annak ajkait megérinti a szent lánggal és a máglyát fölgyújtja. A máglyát azután még több oldalról meggyújtják, s rövid idő alatt a holttest elég, a hamut összegyűjtik és a Ganges hullámai elsodorják. Japánban a holttestégetés nem történik ilyen nyilvános módon. A temető egyik sarkában egyszerű ház áll, melynek falai agyagból valók. A holttestet itt ülőhelyzetben száraz rizsszalma-csomóra teszik, s mikor a tűz hatnyolcz óra múlva kialudt, nem marad egyéb hátra, mint egy kis csomó hamu, melyet aztán agyag-urnába tesznek és vagy valóságos szertartással vagy a nélkül eltemetik. Az elégetésre

szükséges házakat a városokban nagy kéménynyel látják el, hogy a káros bűzt ez által eloszlassák. Ezenkívül még egy mellékszoba is van a városi temetőházakban, a gazdagabb osztályhoz tartozók e mellékszobában égetik el halottjaikat, azonban ezért nagyobb összeget kell fizetni.

Amerika. Indián és keresztyén vallás. Joung arizonai lelkész az onnan nem messze lakó tlinkit indiánok vallását tanulmányozván, arra az eredményre jutott, hogy annak a tanai s a keresztyén vallás közt feltűnő a hasonlatosság. Az ottani Indiánok hisznek egy istenben, kit először, mint a világ teremtőjét és fentartóját, továbbá mint az emberek jó és rossz tettei bíráját imádnak, másodsor imádják őt, mint szent lényt, kinak áldását kérik, harmadszor, mint közvetítőt az emberek s a szellemek közt. A tlinkit-indiánok azonban e bizonyos tekintetben három-egy istenségnek csak oly nyers és vad szertartásokkal hódolnak, mint a többi törzsek.

IRODALOM.

A belényesi ref. egyház története, írta vájlaji Sipos Imre ref. lelkész. A biharmegyei Belényes, mely most a románok egyik főbb helye. 1533—1700 közt a protestantismus szilárd fészke volt, s csak a múlt század elején juthattak oda más felekezetek. Története érdekes és Sipos Imre jó munkát teljesített, mikor az arra és magára a városra vonatkozó adatokat szorgalmasan összegyűjtve, 141 oldalra terjedő kötetben kiadta, gyarapítva ama monografiai művek számát, melyek az általános történelmi adatokat és vonatkozásokat tisztázzák. A könyv Tisza Kálmáné urhölgynek van ajánlva—Ara 1 frt, s tiszta jövedelme fele részben a takarékmagtár felállítására szolgál.

A zsoldárok könyve. Szász Károly a tud. akadémia egyik ülésén költészettel fordított zsoldárokat mutatott be Kálmán Károlytól, s kifejezte az óhajtást, hogy e fordítások, melyek a vallásos irodalmat emelni hivatják, s a költészet szingazdagságában ültetik át Dávid örökszép zsoldárait, mielőbb megjelenjenek. Kálmán Károly maga vállalkozott a kiadásra s következő felhívást intéz a „Költészet kedvelőihez“:

A világirodalom kritikája szerint, a nemzetek legnagyobb költői sem képesek utolérni, sőt még csak meg sem közelíteni a zsoldárköltészetet. Különös, vagy tán természetes, ha utol nem érhető magasból ered a ránk maradt költemények e legrégebb gyűjteménye, a költészet legelső forrása! s mind mondják örökké úde forrás, kimerithetetlen kincse éltünknek, gyógyerejű balzsamos kötés, sebeinkre legalkalmasabb; költészet, melyben a kellem és föntség elsőségért vetélkedik; könyv, melynek olvasásával más könyvé föl nem ér. De hol a szó és hasonlat, mely méltán megismertesse azt? Szeretted-e Petőfinek merész szabadságdalait? a világköltészet legvakmerőbb szabadsághymnuszai gyöngye gyermekesírás e költemények mellett. Szeretted a szerelmes lyrát, nem vetted meg a Petrarkákat? tekintsd a Patriarkák korát, a mi Romeo és Juliánk minden érzelmei

együtt véve sem nyujtanak oly szerelmet, csodálatot és költészetet, mint az egyetlen énekek éneke. Szereted Lochlin leányát fájdalomdalával, az ősi bárdokat ködös homályos énekekkel? csak Sion leánya, csak Babylon szomoru-fűzének hárfái mulják azt felül. Szereted a nagyot s az istenit? Homer legistenibb magassága oly alant marad a zsoltárok költészetétől, mint az ember szelleme az isten szellemétől mondja La Harpe. A zsoltár-költészet múltban és jelenben, gyönyörben és keservben, szabadságban és rabfájdalomban, fényben és homályban, menyben és pokolban felülmúl minden emberit, pedig megérti még a kised is, s megisteníti a lángelméket is. Im, egy indoka az embermilliók azon hitének, mely szerint e költemények szerzője nem emberi erő, hanem isteni lélek. Irói az emberiség legelső látnokai, költői, királyai. Legtöbbjét Dávid írta. Minden századok s műveltebb nemzetek óhajtják saját költészetüknek megszerezni. Ős izrael halhatatlan büszkesége, Róma ritusának legdrágább gyöngyszeme, az új reformáczióknak páratlan ékesége. Leghíresebb, legmagasztosabb mű, mely a századok folyamában, a nemzetek költészetében valaha megjelenhet. Hazánk s költészetünk ezredéves oltárainál ki nem óhajtatná az öröklét e költészetét birni s látni, mint kelnek föl négyezredéves árnyaikból az őskor lelkei, látnokai, félistenei, hogy költészetünk ifjabb Geniusával kezdet szorítsanak. Főntjelzett mű, Dávid király neve alatt összegyűjtött mind a százötven zsoltár magyar verses fordítása a m. tud. akadémia f. é. februári szépirodalmi osztály-gyűlésén kifejezett óhaj szerint sajtó alá rendeztetvén, legközelebb meg fog jelenni. Nem idézhetem szerénytelenség nélkül azon bírálóim magasztalásait, kik e fordítást a leghíresebb francia fordítás fölé, sőt mi még egy nemzetbeli verses zsoltárfordítást sem ért, teljesen az eredeti mellé helyezik, dallamos verseiben az eddigiéknél művészebbnek, költészetünk díszének, irodalmunk valódi nyereségének tartják, miért is csak röviden utalok a kitüntetésre, melyben fordításomat egy Greguss Ágost, Gyulai Pál, Szász Károly, Tárkányi Béla legjelesebb kritikusaik, szépészeink, műfordítóink, szakavatottak, egyosek és társulatok, élükön maga a magy. tud. akadémia, részesíték. Ezredévi ünnepünk előtt, mint ünnepi áldozatot, fogad hát nyájas olvasóm a költészet első és négyezredéves forrásából az örökkévalót! Hogy pedig e mű mielőbb mint ünnepi, már mint újévi ajándék megjelenhessen, a megrendelést mielőbb, a gyűjtőleveket f. é. szept. hó végéig s a 20 ivnyi kötet árát, 2 frtot, a könyv utánvételével kérem beküldeni. Gyűjtőknek 10 után tiszteletpéldány küldetik. D.-Adony, Fehérm. 1883. augusztus havában. *Kálman Károly.*

Két kitűnő alkalmi beszéd jelent meg. Az egyik főt. Nagy Péter ref. püspök úr ékesen szólásának terméke; az az egyházi beszéd, melyet f. évi jul. 3-án b. Radák Klára kisasszony konfirmációi ünnepélyén az ózdi ref. templomban tartott. Alapigéje: Péld. 93. 26. — A másik főt. Ferencz József unitárius püspök halotti beszéde, az unitárius felekezet halhatatlan érdemű férfiának, Kelemen Benőnek ravatalánál. Mind a két beszéd mesteri kezekre vall.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, 1883. aug. 11.

— Sajnálattal értesültünk arról, hogy a szerkesztő távolléte alatt a lap expediálásában hibák fordultak elő. Ezekért elnézést kérve, tudatjuk, hogy a kellő intézkedések azoknak elkerülése érdekében megtétettek.

— Hat esztendő új dajonssággal szolgálunk olvasóinknak, mert innen-onnan hat esztendeje, hogy a nagy-enyedi collegium angol-bankbeli pénzének fölvétele iránt az első lépések az áll. igazgató tanács által, a közgyűlés határozatából, megtétettek s csak ma irhatjuk, hogy a pénz fölvétele megtörtént. E pénz, mintegy kilenczezerkétszáz font sterling, melyből már korább kivétetett háromezerkétszáz font, abban az időben gyűlt külföldi adakozásokból, a midőn a protestantismusnak hazánkban elnyomatása es üldöztetése sanyaru éveit élte s épen ezért kellett a bizottság tekintetéből nem itthon, hanem az angol-bankban elhelyeztetnie, a kamatok mindig három előre bejelentett biztos által vétetvén föl, s midőn valamelyik biztos meghalt, a más kettő hitelesítette az új megbizott aláírását. Az utóbbi időben azonban Vajna Antal tanár, majd gr. Mikó Imre főgondnok és Mihályi Károly tanár személyében mindhárom megbizott rövid időközökben egymásután meghalván, a pénz fölvételére kikötött feltételeknek nem volt mód eleget tenni s így esett, hogy magának az egyházkerületnek kellett föllépnie, hogy a hátrálék kamatoknak és a tőkének fölvételét keresztülvigye. De a formák népe, az angol, nem azért angol, hogy ez a szándék valami könnyen legyen megvalósítható. Egyszer igazolni kellett, hogy az egyházkerület jogszerint szól a nagy-enyedi collegium nevében, a mi az alap-törvény hitelesített kivonatával biztosított; aztán ki kellett mutatni törvényszéki végzésekkel, hogy a bankbeli pénz nem a megbizottakul megnevezett három egyén magány, hanem a collegium saját tulajdona; erre be kellett szerezni az illetők végrendeletét, hagyatéki tárgyalások és végzések ügyiratait s az örökösök nyilatkozatait, — természetesen az országos hites tolmács által készített fordítások mellék-lésével — mindez iratoknak hitelesítése olykép történnén, hogy első hitelesítő volt a közjegyző; ennek aláírását igazolta a törvényszéki elnök, ezét az igazságügyminiszter, ezét a miniszterelnök, ezét a közös külügyminiszter, a kinek nevében aztán a londoni nagykövet s illetőleg megbizottja: a főkonsulnak, b. Rothschild, kezdte meg a fölvétel iránti tárgyalásokat. Idáig jutva a dolog, eljáró ügyvédet kelle, a követség ajánlatára, Londonban nevezni, kinek meghatalmazása ismét az iméntjelzett „rövid“ úton történt és pedig az angol formák szerint oly általánosságban szólva, hogy meghatalmazása alapján, a mi fölfogásunk szerint, a megbizottak örökösökének összes földi és mennyei javai az ügyvéd discretiójára voltak bízva. Az örökösök azonban az ügy érdekében készséggel vetették magukat alá az angol formálítások köv-

teléseinek s így ma, az eljárás hatodik évében, immár gróf Szapáry Gyula, pénzügyminiszter kezében van a nyolczvanhétezer s pár száz forintos londoni váltó, a hat-ezeröttszáz font letét és időközi kamatai fedezetétül s itt várja a collegium megbizottai által való átvételt. Hálával kell e helyen megemlékeznünk a magyar kir. kereskedelemügyi miniszter úr kősz segédkezéséről, ki — előbb b. Kemény Gábor, utóbb gr. Széchenyi Pál ő nmlga személyében — kegyes volt az áll. ig. tanácsnak kérelmére az ügyet hivatalos eljárás tárgyává tenni, mert valóban nem tudjuk, hogy máskülönben hogy jutott volna a tulajdonos collegium nem hat, hanem hatvan év alatt is, az angol formálítások vasakatjával őrzött, pénzéhez. A végre így Lézhez jutott pénz, mint ismeretes, a n.-enyedi collegium új monumentalis épületének költségei fedezésére van rendeltetve.

— Tanügyi tanácskozás a felsőbb leányiskolák ügyében. A közoktatási miniszteriumban a tanügyi tanácskozások még mindig folyamatban vannak. A múlt héten a felsőbb leányiskola képezte a tanácskozás tárgyát. Berecz Antal igazgató s a középiskolai tanáregyesület elnöke ez alkalommal is részt vett a miniszter elnöklete alatt megtartott értekezleten. Megállapodás a következőkben történt: 1. A felsőbb leányiskola az elemi iskola 4-ik osztályához csatlakozik hat évig tartó folyamából áll ugyanannyi osztálylyal. A középiskolai törvény szelleme a felsőbb leányiskolában is érvényesítettik. Ennek következtében a heti tanórák száma is, a tornatanítással együtt, az alsó osztályokban 28, a felsőkben 30-nál több nem lehet. 4. A valástan mind a hat osztályban fog taníttatni és pedig hetenként órán. 5. A rendes tantárgyak sorába a szépírás is felvétetik. 6. A francia nyelv tanítására az eddiginél több heti óra fordítandó. 7. A felsőbb leányiskolák egységes tantervvel látandók el. 8. Ugyanezen tantervhez kell majd alkalmazkodniok az államilag segélyezett felsőbb leányiskoláknak is. 9. A felügyeletet illetőleg a vidéki felsőbb leányiskolák ezután is a tanfelügyelők alatt fognak állani, azonban a tanítást az iskola tanügyi vezetését a közoktatásügyi kormány külön kiküldött miniszteri biztosok által fogja ellenőriztetni. Mind e megállapodások egy legközelebb kiadandó miniszteri rendelettel fognak életbe léptettetni.

— Főgondnok-választás a tiszántúli egyházkerületben. A tiszántúli ref. egyházkerületben folyó hó 3-án délután bontattak fel az egyházkerületi főgondnokra és két világi tanácsbíróra beérkezett szavazatok. A főgondnokságra Vályi János 299, Tisza Kálmán 258, id. Rádai Gedeon 3, Ujfalussy Miklós 2 szavazatot nyertek. E szerint Vályi János általános többséggel megválasztott a magyarországi legnépesebb ref. egyházkerület főgondnokává. Világi tanácsbírókká megválasztottak: Tabajdi Károly Aradmegye főispánja 399 szavazattal és Simonffy Imre Debreczen város polgármestere 310 szavazattal. — Szavazatot nyertek még: ifj. gróf Lónyay Monyhért 243-at; Kovács Ferencz 154-et.

— Mulatság egy harangért. A sárdi ref. egyházközség egy új harangot szándékozván beszerezni, Weress Sándor, a község buzgó papja, e czél javára f. hó 4-én kedélyes mulatságot rendezett, mely 80 frt tiszta jövedelemmel gyarapítá a harang-alapot.

— Zilahi ref. collegiumunk tanári kara legközelebb elhatározta, hogy a tanódnak 1876-ban elhalt érdemes tanára, Hiri Ferencznek sírját közadakozásból egyszerű emlékkövel jelöli meg; s e czélból Török István tanár elnöklete alatt bizottságot nevezett ki, melynek jegyzője Kónya Ferencz, pénztárnoka Somogyi Jenő. A felhívások közelebről fognak szétküldetni. — Kapcsolatosan megemlítjük, hogy nevezett collegiumunk előljárósága a tanvezetői tiszttel jövőre is Berényi János tanárt bizta meg s hogy a következő 183/84-ik tanévre az elemi iskolához osztálytanítókul meghivattak Kincs Gyula és Szakács György végzett tanárjelöltek és Szilágyi János végzett theologus, mindhárman ez iskolának volt kedves növendékei, kik a meghívást el is fogadták.

— Zilahról írják lapunknak, hogy az ottani ref. collegiumban 1873-ban érettségi vizsgát tett 11 ifjú közül 7-en, akkori fogadásukhoz képest, boldog viszontlátásra, baráti találkozásra gyűltek össze; az elmaradók közül egy meghalt, 3-at visszatartottak körülményei. Az egybegyűltek fölkeresték a vizsgáló bizottság akkori elnökét, Szikszai Lajos iskolai algonokot, továbbá volt kedves tanáraikat; meglátogatták az alma matert, örvendve ennek előhaladásán. Este búcsu-estélyt rendeztek, együtt voltak Szikszai algonokkal s szeretett tanáraikkal, nemesen mulattak az iskolai élet emlékeivel s lelkes felköszöntőket mondottak s a nap emlékéhez méltóan, gyűjtést rendeztek a Hiri-siremlékre és elhunyt kedves barátjok, Székely Ferencz, nevét megörökítendő szerény alapítványra s végül fogadást tettek, hogy 10 év múlva ismét össze fognak gyűlni az alma materben. Jól esik tudnunk, hogy az élők mindenike tisztességes állást foglal el a társadalomban s bizonyítja, hogy prot. iskoláinknak főfeladata volt mindig a szív- és jellemképzés, általában a nevelés.

— Nagy Istvánról, a neurég elhunyt nagy-váradai lelkészről, az ev. ref. egyház az érdemekben gazdag, fájdalom, már csak néhai Nestoráról, melegen emlékezik meg Charles Loring Brance, a new-yorki tudós társaság elnöke, egy K. Nagy Sándor nagy-váradai ügyvédhez intézett levelében. A levelet, a mely két barát közötti viszonyt s az elhunyt érdemeit élénken tünteti elé, egész terjedelmében közöljük: „Herrn Alexander Nagy von Kereki, Advokat, Grosswardein Ungarn, Hungary. New-York. Jul. 16, 1883. Nagy Sándor ur, kedves és tisztelt uram! Felette igen sajnálom, hogy oly szomorú tudósítást kelle öntől kapnom az én kedves barátom Nagy István lelkész halála miatt. Harminczkét éve épen ebben a hónapban, midőn vele ismeretséget, barátságot kötöttem. Mint politikai foglyok négy hetet töltöttünk mi együtt Nagyváradon a várban és ezen sajtóságos társaságban oléggé tanultam megösmerni az ő ne-

mes lelkét, az ő lelkesedését a szabadság és hazája iránt és az ő szeretetét az általános emberiség iránt. Nagy ur valódi harczosa és erkölcsi vezére volt az emberiség jogának és előtte kedvesebb volt Magyarországnak, mint éllete. Azon években sokat szenvedett hazájáért, de ragaszkodása, reménysége soha sem kevesbedett. Ő min-lig teljes volt reménnyel a szabadság és emberek közötti egyenlőség általános győzelméről. Én soha sem fogom arczát és életét elfeledni! Kérem önt, Nagy ur, üdvözölje a szeretett lelkésznek rokonait és barátait, és mondja meg nekik, hogy a jó keresztyén és nemes szónok Nagy István lelkész ur, Amerikában nagyrabecsültetik. Mély tisztelettel maradok önnek alázatos szolgája Charles L. Brace mp.“

— Huszonöt éves lelkészi jubileum. Filó János, a szentesi református egyház lelkésze a napokban ünnepelte huszonöt éves lelkészi jubileumát. A kitűnő lelkész tiszteletére a szentesi református egyház, melynek körébe tölté az ünnepelt egész huszonöt évét, fényes ünnepélyt rendezett. Az egyháztanács nevében díszalbumot és fényes kötésű bibliát nyújtottak át az ünnepeltnek. Az ünnepi isteni tiszteleten Pólya Ferencz tanár vázolta emelkedett beszédben az ünnepelt érdemeit. Az istenitiszteletet a casino helyiségekben tartott bankett követte, melyen a város értelmisége felekezeti különbség nélkül vett részt.

— A kisujszállási ref. egyház örömnépe. Kisujszállásról, aug. 7-éről a következőket írják: A mai nap örömnépe a kisujszállási ref. egyháznak, mely aranybetűkkel maradandólag lesz beírva történetének könyvébe. Ugyanis azon 800 hold földet, mely összegre a régebb iskolai föld és törvényes 1%-ot a birtokosság egy része (az alpe-russég) még a múlt évben önkéntesen kiegészített s ingyen iskoláztatási célra a ref. egyháznak átadni határozta, mely fenkölt szellemű határozatot azonban az arányosítási ítélet, tekintettel a birtokosság másik részére (a felperességre), érintetlenül hagyott: ma az összirtokosság a nevezett népoktatási célra nagy lelkesedéssel egyhangulag felajánlá, illetőleg átadományozá. Midőn ezt köztudomásra hozni kötelességünknek tartjuk, egyszersmind nem mulaszthatjuk el, hogy hálás köszönetünket ne nyilvánítsuk a közbirtokosságnak, mely a magasatos ténynyel a népoktatás érdekében eddig tett áldozataira a koronát föltevve; kérvén a népeknek Istenét, hogy midőn a nevezett birtokosság a legdrágább arany magot veté az életnek földébe: „láttassék meg az ő munkájának gyümölcse a nemzedéken és annak fiaii századokról századokra!“ A ref. egyház nevében: Illyés Bálint, lelkész-elnök, Mézáros Illés, főgondnok.

— A felebaráti szeretet. Nagy-Kőrösön e hó 2-án egy ifjú zsidó nő temeté-én nagyszámu keresztyén közönség részvéte mellett, a gyászoló család fölkerésére, Filó Lajos ref lelkész tartott gyászbeszédet, mely emelkedett szelleménél fogva nagy hatást tett. A kitűnő szónok a testvéri közösség érzését és a hazaszeretethől folyó kölcsönös részvéte-t hatásosan ecsetelte. Ezyébiránt Filó Lajos már máskor is beszélt zsidó temeté-eknél, s mindenkor úgy, hogy a különböző hitfelekezetek tagjai között a testvéri és hazafias érzés erősödést nyert.

— A magyarbükkösi ref. egyház ősrégi temploma, mely az idő viszontagságai, s főkép földrengés következtében rendkívül meg volt rongálva, már ismét helyre van állítva, még pedig czélszerűen és díszesen. Hegedüs Lajos esperes köszönetet mond br. Kemény Simon, György és Endrénének, azért, hogy gyalog- és szekeres napszámon kívül, 95 forint készpénzzel járultak a templom renoválási költségeihez.

— A nagy-enyedi ref. egyházközség keblti tanácsa július 29-én gyűlést tartott az országos ref. közalapra vonatkozó zsinati törvény végrehajtási módozatának megállapítása tárgyában. Magában az ekléziában az a hangulat és felfogás uralkodik, hogy a domesztika csak azért jött létre, hogy első sorban az idegen nemzetiségek közé beékelte és saját erejükből fenn nem állható szegény egyházakat segítse. Ez irányban kívánják felvilágosítani a vezetők a gyülekezet tagjait, s e célból aug. 5-én délelőtt a templomi szent beszéd ismertetni fogja a domesztika intézményét, d. u. pedig ez ügyben képviselői közgyűlés fog tartatni.

— Köztartás gymnasiumi tanulóinak számára, Sárospatakon. A folyó évi szeptember 1-én megnyíló 1883—84-ik tanévre, 8 jó családból való, gymnasiumi tanuló számára Sárospatakon, a közönségesen „Vay-kastélynak nevezett főiskola második emeletén köztartást rendezünk be. A köztartásra felveendő 8 tanuló, a ref. főiskola gymnasiumának rendes tagja, s mint ilyen a főiskola törvényeinek védelme és kényszere alatt áll s a főiskola iránt mindennemű kötelezettséget, a köztartástól függetlenül, teljesíteni tartozik. A köztartás biztosít teljes ellátást, beleértve a felbutorzott szobákban kívül: kosztot, felszolgálatot, tisztogatást, mosást, fűtést, világítást. A köztartás évi díja az elősorolt szolgáltatásukért egyenként 300 frt, mely félévi részletekben előre fizetendő. Felvételre folyó évi augusztus 15-ig jelentkezni, mely időn túl jelentkezést el nem fogadunk, sem 8 tanulónál többet fel nem veszünk. Jelentkezhetni alólírotaknál lehet, kik a nevezett főiskolai épület első emeletén lakunk, s a hozzánk intézett tudakozódásra felvilágosításokkal szívesen szolgálunk. A felveendő tanulók a szükséges ágy- és fehérműveket magukkal hozni tartoznak. Kelt Sárospatakon, 1883. július 1. Bokor József, a philosophia tanára a sárospataki főiskola akadémiában. Kun Pál, logika, német és francia irodalom tanára a sárospataki főiskola főgymnasiumában.

— Egy kínai kereszttelése és esküvője. Allay-Csung, 30 éves kínai múlt vasárnap Bécsben áttért a protestáns vallásra, mely alkalommal a Károly-Miksa nevet kapta és megesküdött szerelűjével, kivel négy évig házasságban élt. Allay-Csung hét évvel ezelőtt jött Amerikából Bécsbe és a jarosai sörcsarnokban talált szolgáltatást. Itt megismerkedett egy bécsi szobaleánnyal és csakbamar közös háztartást vittek. Most végre engedve neje kérelmének, áttért a protestáns vallásra és neje hitestársa lett.

H I R D E T É S E K.

P á l y á z a t.

Pályázat hirdettetik az ó-tordai ev. ref. népiskolában segédftanítói állomásra.

Fizetése: a) 258 o. é. forint készpénz;

b) a temetések alkalmával az éneklésben való segédkezésért járó stóla;

c) a keze alatti összes növendékektől befolyó tandíj.

E pénzfizetés a 300 o. é. forintot meghaladja.

d) Természetbeni lakás és 2 öl fa.

A pályázat határideje folyó év augusztus hó 20-ika.

Ó-Torda, 1883. július 15.

(3—3)

F ú z i S á n d o r,
iskolaszéki elnök.

PÁLYÁZATI HIRDETMÉNY.

A m.-láposi ref. egyház orgona-alapja 755, (hétszázötvenöt) frtra növekedvén a presbyterium és képviselő-testület elhatározta egy egészen új orgonát csináltatni a jövő ősz elején.

Felhivom tehát a

H A Z A I O R G O N A - M Ű V É S Z E K E T

a helyszínén megjelenni, a templom karzatának területét s a régi orgona állapotját — a mit fölcserélniök kellend egy újjal — megtekinteni, s ezek után a szerződés megkötését megkísérteni.

Az egyháztanács e célra bármikor egybegyül, de a szerződés nem sikerülte esetében, semmi útiköltséget nem biztosít.

M.-Lápos, 1883. aug. 4.

(1—1)

MÁTYÁS ZSIGMOND,
m.-láposi ref. pap.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐSÉGI S KIADÓI SZÁLLÁS:

b.-farkas utca 16 szám, hová a lap szellemi s anyagi ügyeit illető minden küldemények ezimzendők.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre 6 frt., félévre 3 frt., évnegyedre 1 frt. 50 kr.

KÉZIRÁTOK NEM ADATNAK VISSZA.

HIRDETÉSI DIJAK

kétszer hasábozott garmond sor vagy annak tere 5 kr. Bélyegdíj minden beigtatás után 30 kr.

Nagyobb és többször megjelenő hirdetéseknel külön kedvezményt nyújt a kiadóhivatal.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Egy test és egy lélek vagytok. Eföz. IV. 4.

Tartalom: Túlterhelés a felsőbb leányiskolákban. Széchy Károly. — Jó b Könyve. (Bibliai tanulmány.) Benkó Károly. — Mozgalmak a középiskolai oktatás terén külföldön. (Felolvasatott az országos középiskolai tanáregyesület közgyűlésén Kolozsvártt, 1883. jul. 6.) Dr. Alexander Bernát. — A moldva-oláhországi missio köréből. Láng Károly. — Iskolai értesítők. (IV. közlemény.) — Kütlönfélék. — Kórözvények. — Tárca: Kegelet a holtak iránt.

Túlterhelés a felsőbb leányiskolákban.

Kolozsvár, 1883. aug. 17.

A közoktatási kormány közelebb értekezletet hívott össze a felsőbb leányiskolák szervezetének átalakítása tárgyában. Az értekezlet megállapodásainak, különösen a mi a középiskolai tanfolyamnak 4 évről 6 évre emelését s némely tantárgynak új beosztását illeti, szemmel látható célja nem egyéb, mint hogy a nagyon is érezhető túlterhelésen könnyítsen. A felsőbb leányiskolák a vidéken eddig nagyobbára négy osztályból állottak; e négy éves folyamban kellett megadni a középiskolai műveltséget, mert a növendékek részint a népiskolák VI-ik, vagy a polgári iskolák II-ik osztályaiból, részint a különböző rendű és rangu magánintézetekből kerültek ki, s így a leg-egyenlőtlenebb ismeretekkel bírtak. Úgy, hogy szinte az egész első félévben a tantestület nem tehetett egyebet, mint hogy ismereteiket egyenlősítette, felfogásukat edzette s őket a komoly munkához szoktatta. Fáradságos és elkerülhetetlen munka volt, a minnek még az a kínos és hátrányos következménye lett, hogy aztán az első osztály majdnem az egész évi anyagot egy fél esztendő alatt kényyszerült feldolgozni, persze elsietve és erőltetve. A mi annál nagyobb veszedelmet képezett, mert a tananyag úgy is sok és nehéz.

Nem akarok itt részletes bírálatába bocsátkozni, csak egyszeruen érintem meg: hogy ebbe az évbe esik az anyanyelvnek, a magyar nak, mondat- és alaktana az

egész iránytannal, a mi annál behatóbban és alaposabban végzendő el, mert a második osztálynak már a verstan-nal, valamint az epikai és lyrai költészettel kell tüzetesen foglalkoznia; s erre az évre súlyosodik egy idegen nyelvnek, a németnek elsajátítása, a mi annál teljesebben és tökéletesebben viendő keresztül, mert a második osztály már más idegen nyelvnek, a francziának, tanulásába kezd; így sorakozik aztán egymashoz a második esztendőben, a franczia nyelvtan, a német iránytan s a magyar költészettan. Azt hiszem, hogy e lap olvasói előtt szükségtelen hivatkoznom még a történeti és természeti tárgyak tömegére is. Két nyelvnek az első osztályban, háromnak a másodikban való csoportosítása elegendőképp mutatja tehert, mely leánykákat nyomja. Növeli a nehézséget az első évben még az, hogy a legtöbb növendéknek előbb tanulni kell megtanulni, mert a legtöbb komoly munkához nem szokott, csak elnézéshez és beszélgetéshez a magán-nevelő intézetben. Így a munka kétszeresen munka nekik. Mivel könnyíthettünk volna a helyzetökön? Azzal bizonyára nem lehet, hogy valamelyik idegen nyelvet elhagyjuk, mert az ily intézkedés félismerése volna a felsőbb leányiskolák hivatásának s elhanyagolása a közép osztály érdekeinek. A művelt nőtől a mai társadalom, sőt maga az élet okvetetlenül megköveteli hogy a német és franczia nyelvet bírja s irodalmát ismerje. A franczia nemzet az emberiség eszméinek magvetője, a német azok egyik legszorgalmasabb mívelője, nekünk részben szomszédunk, részben élettársunk: — azért tessék vagy ne tessék, bizony egyeseknek politikai vagy egyéni antipathia miatt akár a franczia, akár a német nyelvvel és irodalmával együtt, a felsőbb leányiskola, mint magasabb célra törő intézmény, az ő kedvükért nem feledkezhetik meg a maga céljáról s a társadalom követeléseiről. Bizonyára a franczia nemzet sokkal élesebb

és igazoltabb ellentétben áll a némettel, mint mi: nyelve és irodalma mégis kötelező tárgy felsőbb leányiskoláiban, mint a római kath. lyceum és a párisi Sévigné-collège programjai bizonyítják. A magasabb nőneveléshez két modern nyelvet mindenütt szükségesnek tartanak s ez a két nyelv a német felsőbb leányiskolákban a francia és angol, — a francoziákban a német és angol; nekünk leginkább a német és francziára van szükségünk. A terhen azonban segíteni kellett: a segítség módja és eszköze pedig csak az lehetett, hogy mint a budapesti felsőbb leányiskolában, mindenütt előkészítő osztály fűződjék a középiskolai tanfolyamhoz. A neve lehet akár előkészítő, akár első s a fődolog az, hogy a középiskolai folyamattal szerves összefüggésben álljon és a mai első osztály tananyagának kisebb felét s abban az anyanyelv mondat- és alaktanát átvegye.

De ezzel még a túlterhelés meg nem szűnik, mert egyéb okai is vannak: nevezetesen egyfelől a tantárgyak sokasága, másfelől az alkalmazatos kézikönyvek hiánya. Mert igazán sajnós, hogy pár tárgyon kívül mindenhez a gymnasiumi és reáliskolai, meg praeparandiai tankönyveket vagyunk kénytelenek használni, a melyek jók, sőt kitűnőek is lehetnek, de a felsőbb leányiskolák növendékeinek nem felelnek meg teljesen. Az igazság ugyan mindegyikben ugyanaz, de azt hiszem, hogy a nőképzésben még az nem minden; mert a tananyag mind mennyiségileg, mind minőségileg másképp nyújtandó annak, a ki

valamely tudományos vagy szakpályára készül, s másképp annak a fiatal leánykának, a kinek célja egyedül a magasabb társadalmi műveltség megnyerése. A felsőbb leányiskola utolsó osztályainak növendékei éppen abban a korban vannak, mikor a női szív teli gyöngéd érzéssel s az elme költői felfogással: azért a tanításnak különösen vigyáznia kell arra, hogy nőiségük e nemes fejlődése természetesen folyjon s kedélyök búbájós zománca fényében ne veszítsen. Ha valahol, éppen a nőképzésben áll a régi mondás, hogy: forma dat esse rei, ha valahol, éppen itt kell szem előtt tartani: hogy minden szép alakban adandó. Mert csak akkor fog létesülni igazi összhang, a szép összhangja, a tanítvány és tanítás között; oly összhang ez, a minnek megvalósításában ép oly szükség van az aesthetika alkalmazására, mint a helyes methodica felhasználására. Ki figyelmen kívül hagyja ezt, megfélekedik éppen a nő nemesebb hivatásáról, mi abban áll: hogy az érdekesebb ferfiúnak, ki az életet komoly valóságában harcolja végig, azt az ő lényének, felfogásainak és érzelmeinek költőiségével szőpitse meg. Ő a megtetsült ideál; a felsőbb leányiskolai nevelésnek és tanításnak oda kell sarkalnia, hogy mint ilyen, minél tökéletesebb legyen! Az egész oktatásnak alapja — a kézikönyv, azért nagyon is kívánatos, hogy ez a czélnek megfeleljen. A maiak vagy túlságosan bővekek és szárazok, minél fogva a 13—16 éves leányok elméjéhez nem illenek, legfőleg is kihagyásokkal alkalmazhatók; vagy túl-

TÁRCSA

KEGYELET A HOLTAK IRÁNT.

Saint-Marc Girardin tanulmánya.

(Folytatás.)

Antigone vértanúságának nagygyá tételére mi sem hiányzik. Ő nem ösztönserő; vak az ő odaadása: tudja, miként fogja megfizetni, hogy teljesítette azt a kötelességet, mit lelkiismerete és gyöngédsége sugallt. Azért is, midőn Créon elé vezetik s vádolják, hogy megszegte parancsait, nem keres hiú, félénk mentségeket. Ismerte a Créon által hozott törvényt, de azt is tudta, hogy az ember alkotta törvények, a királyok és népgyűlések rendeletei felett állnak bizonyos elavulhatlan törvények, melyek nincsenek ugyan márványba vagy érozbe vésve, melyeket nem hirnők hirdet ki fennhangon, melyek nem is tegnapi vagy mai keltűek, de örökké valók s kezdetükről emberi elmének nincs tudomása. Ily szent, isteni törvény volt az, melyet Antigone többre becstelt a thébaiak rendeleteinél. Oh, ha Créonnak engedelmességed, eltemetetlenül hagyta volna bátyjának testét, mily szomorúnak, szerencsétlennak érezné magát! Mig így ellenben nem bántja fájdalom, se lelkiismeretfurdalás. Mit bánja Créon fenyegetéseit, szilajait? „Csak életemet veheted el s akarod elvenni,” mondja neki.

Kétezeröttszáz éve majdnem, hogy e szavak Athenben hangzottak, s kétezeröttszáz évet túl éltek ama törvények,

melyekre Antigone támaszkodott, bár azokat nem foglalták codexbe, se hivatalos védő közegek alá nem helyezték: teljes épségben élték túl a mulandó emberi intézkedéseket, áldást árasztva az emberiségre s bosszút állva az elkövetett igazságtalanságokért. Nem, e törvények keletkezéséről senkinek sincs tudomása, ép oly kevesen tudják tartózkodási helyüket; nem tudni, mily megközelíthetlen rejtekhelyből törnek csak ki egyszerre korlátlan hatalommal és tekintéllyel. Majd, mint Thébében, egy fiatal leány öntudatában támadnak fel, kinek abban áll minden ereje, hogy meg tud halni, s ekkor nevük: Kegyelet a holtak iránt. Majd, mint Romában, egy Lucretia, egy Virginia vérével kiáltanak a Tarquiniusok vagy a decemvirek ellen, s ekkor női szemérem a nevük. Vagy végre a martyrokkal jelennek meg a pogány proconsulok törvényszéke előtt s hit a nevük: mert kiváltságuk, hogy az emberiség legszobbb, legszentebb neveit viselhetik.

Van még egy más kiváltságuk is: minthogy minden szív mélyén ott lakoznak, a legcsekélyebb segély hívásra is megjelennek. Hasztalan akarja elnyomni szavokat az okosság és a félelem: minden kebelben tempa, mély visszhanggal hangzanak. Ne hidd tehát, bárki légy, hogy tán egyedül vagy s hangod elnyomatva vész el, midőn akár elnyomott nép néma hallgatása, akár felizgatott nép harag-kiáltásai közt e törvényekre hivatkozol. Sophocles Antigoneja sem áll egyedül, bármily olhgyatottnak látszik is, midőn Créon törvényei ellenében a holtak iránti kegyeletet védel-

ságosan elemiek és hiányosak, minok következtében jegyzetekkel szükséges pótolni. Jól tudom én, hogy a paedagogusok hosszas vitát folytattak egymással a nyomtatott vezérfonal-, meg a raptura-rendszer fölött, hogy a modern paedagogia teljesen és jogosan elítéli a jegyzésre alapított tanítást: de addig, a míg a felsőbb leányiskoláknak megfelelő könyveik nincsenek, szükségesnek s a tapasztalás szerint üdvösnek is látom, hogy a növendékek legalább egy s más tárgyban jegyzetekkel segítsenek magukon. Igaz, ez az eszköz csak a szükséges rossz, s a vele járó munka igen fáradságos; de a fiatal leánykák kezébe nem való kézikönyvek fölött meg van az az érdeme, hogy oly előadásokhoz fűződhetik, melyek azok kedélyéhez és értelméhez kívánnak simulni. A mennyire lehet, a jegyzést mégis a legkevesebbre, csak a vezérfonal kiegészítésére, kívánom szorítani; annyival is inkább, mert a tanterv tárgya úgy is fölötte sok. Mig a francia felsőbb leányiskolák középiskolai osztályai megelégszenek azzal, a mint a Sévigné-collège programja mutatja, hogy az irodalmi tanítást néhány remekíró fejtegetésére fektetik s e fejtegetésekkel párhuzamban röviden végzik a poéticát és rhetoricát, valamint vázlatosan az irodalom-történetet; addig nálunk mindegyik külön, önálló, egész évre szóló, rendszeres studium. Mig ott a középiskolai tanfolyamban a történet úgy oszlik meg, hogy az első év anyaga — a római historia, Róma alapításától a nyugat-római császárság megbukásáig; a második évre — Francia-

mezi. A kar hallga, mert fél; de Antigone e hallgatáson keresztül érzi, hogy a kar vele együtt érez, s e gondolatát nem is habozik kinyilvánítani: „Ők is úgy gondolkoznak, mint én, mondja Créonnak, de jelenlétéd zárt tesz ajkaidra.“ Ez igazi és igazán drámai szavakra, melyek Antigone-nak annyi nem vélt elvtársát tárják fel előttünk, bizonyosak lehetünk benne, hogy önkénytelenül is együtt érzőleg rezdült meg a kar keble, s ezt Créon maga is érzi, mert aztán nem meri többé ismételni Antigone-nak azt, a mit csak imént mondott, t. i. hogy nincs a thébeiek közt, a ki vele együtt érezne, a ki őt támogatni merné: most már nem kíván tőle egyebet, minthogy némán engedelmeskedik rendeleteinek, úgy, miként a kar teszi. Szeretem látni, hogy a szabadság és zsarnokság e régi vitájában, miként hátrál Créon Antigone minden egyes feleletére, s miként győzedelmeskedik egy fiatal leány öntudata a zsarnok sophismái felett. Créon látja, hogy a karra már nem támaszkodhatik; tehát Étéocles emlékéit idézi fel: „Étéoclest gyalázzuk meg, ha Polynikest megtiszteljük.“ „Nem, feleli Antigone, Étéocles halott s nem akarja, hogy a halottakat meggyalázzák.“

Créon: Polynikes ellensége volt Thébének; Étéocles védője volt.

Antigone: A halál egyenlő törvények alatt egyesíti őket.

Créon: A ki nekem ellenségem, még ha mégis van halva, nem lesz barátom.

Antigone: De én nem gyűlölni, szeretni jöttem e világra.

Mily feleletek! Méltók egy fiatal leányhoz, oly egyszerű őszinték, s méltók egy bölcshez, oly moly értelműek.

ország középkori története esik, Caesar galliai háboruitól Jeanne D'Arc szerepléséig; a harmadik évre pedig — a modern és mai Franciaország fejtegetése következik, IX. Lajos uralkodásától a francia-porosz háboruig; addig nálunk három esztendő alatt a világtörténelem teljes ó-, közép- és újkorán végig kell menni, s a negyedik évben Magyarország oknyomozó történetét kell végezni. Mig a francia felsőbb leányiskolák a nemzet-gazdászatot és neveléstant a felsőbb folyamban helyezik el, s ott évenként mindössze 10—10 előadást szánnak neki; mig Budapesten is e két tárgy (az első a háztartástannal egyesítve), a befejező VI-ik osztályra marad: addig nálunk Kolozsvárott a negyedik osztályra nehezdednek, mint egész évi tantárgyak. Így csoportosul aztán a tananyag mindinkább össze. Azt hiszem, hogy a mi az irodalmi és történelmi tanítást illeti, a mi beosztásunk, mely a német tanterven alapszik, sokkal helyesebb, mert egyetemesebb és összhangzatosabb tájékozást nyújt, ha a részletekbe végkép bele nem vesz; s azt hiszem, hogy a háztartástant a nemzetgazdaság alapelveivel s a neveléstan is teljesen megérdemli az egész évi foglalkozást; így ezek összeosztásával nem lehet és nem szabad a terhet könnyíteni; a helyett azonban, nézetem szerint, az olyan tantárgyakat, mint a mértan és algebra, teljesen mellőzni lehetne; mert nem az a cél, hogy a tanulók különféle tárgyakból szakismeretet szerezzenek, de hogy összhangzó,

Mily szép és szent bölcsélet, s mily önkényt folyik az emberi szív szép érzelmeiből. Mily nagy eszmék: a halottak tisztelete, mint maguk a halottak előtt is kedves valami; e haragjainkat, igazságtalanságainkat kibékítő, elfelejtető halál, mely mindent egyenlővé tesz; végre az emberiség feladata, mely nem a gyűlölködés, hanem a szeretet. E nagy eszméket, miket így sejtett meg előre az antik bölcsesség, a keresztényi morál szentesítette. Antigone ajkáról szoros egymásutánban hangzanak s a legmagasztosabb, legszentebb pontban tetőződnek, mert ama tisztelettől, melyet a holtak kölcsönösen megkívánnak egymás iránt, ama szeretethez emelkedik Antigone, melylyel az élőknek kell lenniök egymás irányában.

Ki találhatná tehát különösnek, ha Antigonét, ki ily mérvben odaadó, az első vértanunak neveztem, ki görög szinpadon megfordult? Rokon érzelmek, akaratom ellenére is, rokon szót adtak ajkamra; mert nincs is keresztényen martyr, ki a pogány birák előtt ne azon a nyelven beszélt volna, melylyel Antigone szólt Créonhoz: „Tudod-e, hogy császári parancs rendel, hogy áldozatok az isteneknek? mondá a bálványimádó templom ör Pionius papnak Smyrnában, kétszázötven évvel Kr. u., mire Pionius így felelt: „A micsoda parancsokat mi ismertünk, azok az egy igaz isten imádását rendelik!“ A császári rendelet s az isteni parancs ez egymással szembe állítása egészen egy azzal, midőn Antigone a thébaiak rendeletét s az isteneknek a halottak tiszteletéről szóló parancsát állítja szembe egymással.

(Folyt. köv.)

önmagában egész műveltséget nyerjenek. Ha egyfelől a tankönyvek hiánya, másfelől a tantárgyak torlódása a befejező VI-ik osztály föllállításával meg fog szűnni: — akkor remélhető, hogy a túlterhelés is teljesen elmulik.

Széchy Károly.

JÓB KÖNYVE.

— (Bibliai tanulmány.) —

Irta:

Benkő István.

Záróadék (epilog) XLII. 7—17. v.

Itt Jehova haragját fejezi ki Elifáz és két barátja ellen, hogy nem igazán szólottak felőle s hogy az isteni gondviselésről téves nézetben vannak. Áldozatot kíván tőlük s hogy Jób imádkozzék érettök, mint a ki kedves az Úr előtt. A három barát akképen cselekedék. Jóbna pedig visszaadta az Úr előbbi gazdagságát és örömet; nyájai megkészsereződtek, rokonai visszatértek, ismét hét fia és három lánya lett, boldog öreg kort ért, unokáit negyedizig láthatta és végre „meghala Jób vénségben, életével megelégedvén.”

Ez epilog, mint a prolog és kötetlen beszédben vagy prózában van írva.

Ime a hosszasan és fárasztó lassúsággal tárgyalt tartalom, rövid, de kimerítő vonásokban, ime a tartalom előadásával egyszersmind a felosztás is.

Különböző magyarázók, különfélelép osztják fel e költeményt, de lényegileg mindnyájan megegyeznek fennebb adott felosztásunkkal, mivel ez a legtermészetesebb s így leghelyesebb is; korántsem önkényes, hanem a darab természetéből folyó, mivel itt a költeménynek külső berendezése könnyen és egyszerre látható, nem úgy, mint p. o. az Énekek énekénél.

Igen szembetűnő, hogy a Jób könyvének minden részében a 3 szám az uralkodó; így maga a könyv vagyis az egész darab 3 részből áll: 1) prolog, 2) költemény és 3) epilog; a szoroson vett, a kötött beszédben irt költemény ismét 3 részt foglalt magában: 1) Jób és barátai vitája, 2. Elihu beszéde, 3. Jehova beszéde; a vitakozás Jób és barátai között ismét 3 cyclusra oszlik: 1) IV—XIV 2) XV—XXI; 3) XXII—XXXI; mindenik cyclus ismét 3 párbeszédet tartalmaz: Elifáz és Jób; Bildád és Jób; Zofár és Jób, csak az utolsó cyclusból marad ki Zofár, de e hiányt pótolja Jóbna második vagy magánbeszéde (XXIX., XXX., XXXI.) Jóbna itt egymásután 3 beszéde van. Továbbá Elihu 3 beszédet mond; Jehova 3-szor beszél, kétszer kosszasan Jóbhoz és egyszer röviden Elifázhoz és barátaihoz. Jób 3-szor kísértetik meg. A beszédek nagy része 3 versszakra oszlik.

A prolog és epilog a költeménynek mintegy rááját képezik, s mint epikai részek nem tartoznak alakilag a szoroson vett drámai részhez s azért mi felosztásunkban csak a tulajdonképi költeményre szoritkozunk, mely, mint látható, 5 szakaszra oszlik.

3) A könyv alapeszméje és célja.

Az alapeszme helyes felfogására és a költő céljának megértésére nézve szükséges tudnunk, hogy az ó-testamentomi népnél minő felfogás uralkodott a gonoszról, azaz az embert sújtó rosrról, valamint a megjutalmazásról és büntetésről s ezeknek egymáshoz való viszonyáról.

A világban levő gonosznak eredete minden időben, minden vallásnak legfőbb talányát, vitapontját képezte. A különböző vallások különbözőkép igyekeztek a nehéz kérdést megoldani. A polytheismusban a jó istenek mellett ott vannak a rosza, a kiktől származik minden gonosz és baj a világra; az előázsiai népek vallása a dualismusban, mint a világ felett uralkodó jó és rossz uralmában, kereste a megoldást. Az őskori monotheismusnak is e kérdés képezi megfejthetetlen talányát, hogy t. i. honnan van a gonosz e világon, honnan a baj, nyomoruság, miért szenved az ember érdemetlenül s az ártatlanul szenvedés mikép egyezik meg az Isten igazságosságával?

Az őskor felfogása szerint, a rossz, a szerencsétlenség, baj, az isten nemtetszésének jele és a bűnnek büntetése; a szerencse és jólét pedig bizonyítéka az isteni tetszésnek és jutalma a büntetésnek. E szoros összefüggés a mozaismusban mintegy a vallás alapjává lett; melynél fogva a jó földi jutalmat, a gonosz földi büntetést nyert és pedig mindenik saját jósága vagy bűnössége mértéke szerint. E visszafizetési tan átvonul az egész ó-testamentumon, sőt az újban is van nyoma. Így p. o. a mózesi törvény szerint, a ki bálványoknak hódol, megbünteti a Jehova harmad- és negyediziglen és irgalmasságát cselekszik azokkal, kik őtet szeretik (2. Móz. 20. 5. 6.) és megbünteti azt, ki nevével visszaél, 7 v. Ezek ugyan az egész népre mondatnak, de a mi az egészre vonatkozott, átvitetett az egyesre is, habár e felfogás egyebütt határozottan meg van czáfolva. (5. Móz. 24. 16; 2 Királyok 14. 6.) Mindazáltal hiányozván vagy csak nagyon is homályosan lévén meg a jövő élet és így egy magasabb, szellemibb visszafizetés hite: köztudattá lett, hogy az isteni igazságosság már e földön tökéletessé lesz, azaz a jót jutalom, a gonoszt büntetés éri. Ezen hit a próféták által átment a népbe; e felfogást mutatja több zsoltár és a példabeszédek több helye. Ezt tünteti elő a 37., 49. és 73. zsoltár, melyek szerint a gonosznak jólléte és a kegyesnek szerencsétlensége csak ideig való, a gonosz elvesz, a jó végre is boldogul. Már ez életben elnyeri a jó jutalmát a gonosz büntetését, vagyis a jóságnak, kegyességnek elmaradhatlan következése a jóllét és szerencse, a gonoszságnak és bűnnek a szerencsétlenség és szenvedés. Látjuk a zsoltárokból, hogy a szenvedésben istennek haragja nyilvánul, most mint ostor, majd mint sebző nyíl, Isten elrejté tekintetét, a szenvedéshez járul belső sötétség, kín, kétség stb. (Zsolt. 6. 2; 38. 2. 3. 5; 39. 11. 12; 42. 8; 69. 2. 3; 88. 8. 18. stb. Siralm. 1. 13; 3. 7. 9; 2. 4; 3. 12; 3. stb.) Istennek haragja, mint dühös oroszlan Esaiás 38. 13. stb. Szóval látjuk, hogy a nép hitében gyökeret vert a bűnnek földi büntetése, gyökeret vert

a szoros visszafizetésnek e földön érvényesülése. Jób barátai és e tan álláspontjáról vádolják Jóbót.

A visszafizetésnek ilyen felfogása az egész népre vonatkoztatva nem ütközik akadályba, de az egyesek életében nem mindig így van, az egyesek életére nem mindig alkalmazható. A tapasztalat ugyanis arról győzött meg mindenkint, hogy igen sokszor az istentelen külsőleg szerencsés, a mire minden időben sok példa van (Jób 12. 6. 21. stb. 24. 1. stb.); a gonosztevő a megérdemelt büntetéstől megkíméltetik. (Zsolt. 17. 14; 73. 3—5) Így a jövőben kellett remélni, melyben a gonosz elnyeri büntetését (Jób 8. 11. stb. 15. 29. stb. 18. 5. stb. 22. 19. stb. 4. 8—11; 15. 33. stb. 18. 15. stb. 21. 19. stb.). A tapasztalat szerint tehát a gonosz nem kapja meg mindig büntetését és így az élet ellenmondásba jött a régi visszafizetési tannal. A jövőben homályosan remélt hívő lélek, ha ebbe valahogy belenyugodott is, nehezebb volt a másik ellenmondás t. i. a kegyesnek szenvedése, mikor az istenfélőt a meg nem érdemelt szerencsétlenség és baj győztri. Bár a kegyes mint fenytést tekintette a szenvedéseket, a mint erre több zsoltár ad példát, de mikor minden megalázódás daczára is a kegyes nem talál szabadulást, mikor a jók egész életükben semmi jót nem élveznek: akkor az ember istennek igazgatását nem érti, nem találja igaznak. Itt az ember a régi hitet a rosztól, a régi visszafizetést ellentétben látja a tapasztalással, az igazsággal, mivel itt a gonosz már nem lehet a személyes bűnök következése s nem igazságos visszafizetés; még az istenre való gondolás sem ad megnyugvást, hiszen igazságtalanul büntet; az ember nem talál menedéket nem mentheti magát isten határozatai ellen.

(Folyt. köv.)

Mozgalmak a középiskolai oktatás terén külföldön.

(Fölolvastatott az országos középisk. tanáregyesület közgyűlésén Kolozsvárt, 1883. júl. 6.)

(Folytatás.)

Nagyobb tantervi vagy szervezeti változások ez évben nem fordultak elő. A német reálgymnasium érdekében a német realisk. egyesületi közgyűlésén Fick egyetemi tanár tartott nagyobb figyelmet keltett előadást, melyben védelmére kelt a reálgymnasiumnak; azt kívánja, hogy ennek tanulóit bocsássák a med. facultásra is. A porosz képviselőházban az utolsó budget-tárgyalások alkalmával is szóba került az ügy és feltűnést keltett, hogy Bonitz kedvezően nyilatkozott a reálgymnasiumokról, a miniszter pedig kijelentette, hogy a kérdésben még nem határozott, míg azelőtt mindig elútasítolag felelt.

A túlterhelés szövívői Németországban váratlan szövetéseket nyertek, midőn Elzász és Lotharingia kormányzója, Manteufel tábornok, kitűnő orvosokból álló enquette-t hívott össze, melynek feladata volt megvizsgálni, hogy a felsőbb iskolák szervezete mennyiben felel meg azoknak az alapelveknek, melyeket az orvosi tudomány az ifjuság testi

és lelki fejlődésének érdekében megállapít, s melyek azok a minimális követelések, melyeket az orvosi tudománynak, a nemzet szellemi frissességének és védelmi képességének fenntartására és fejlesztésére támogatnia kell. A bizottság feladatahoz képest egészen egészségügyi álláspontra helyezkedett és beható fejtegetések alapján figyelemre méltó megállapodásokra jutott. Ezeknek egy része a tanulók foglalkozására, másik része az iskolahelyiségek czélszerű berendezésére vonatkozik s habár a kérdést még távolról sem tekinthetjük befejezettnek, mégis a strassburgi bizottság véleményes jelentése fontos mozzanat gyanánt szerepel az egész kérdésben. Az ének- és tornaórákat mellőzve, a bizottság megállapítja, hogy ülve tanulva, a fiu a két első osztályban csak 18 órát töltsön, a harmadikban 20, a negyedik, ötödikben 24, a hatodikban, hetedikben 26, a nyolczadikban, kilencedikben 30-at. A házi munkára fordítandó idő megfelelő módon növekedik, heti három órától az alsó osztályokban, 5—6, 8—12, 12—18 óráig a következő osztályokban. Megjegyzendő, hogy a két alsó osztályban a tanulók életkora 7—8 évnél vétetik. Ha ezzel összehasonlítjuk új középiskolai törvényünk szabványait, sajnálnunk kell, hogy az órák számának megállapításában nincs meg a kellő fokozat. Míg az alsóbb osztályokban több órát enged meg a törvény, mint új tantervünk követel, a felsőbbekben kevesebbet enged, mint a strassburgi szigorú bizottság, mely a jelen porosz állapotokkal szemben ideális álláspontra helyezkedett, melyet az iskola mintegy csak megközelíthet, de egyhamar el nem érhet. A bajon csak úgy segíthetünk, ha a törvényben megállapított maximumra számot nem tartunk s a házi munkát az alsóbb osztályokban a lehető legkisebb mértékre redukáljuk. De ha a középiskola e tekintetben a legnagyobb engedményekre kész, viszont követelnie szabad, hogy a népiskola ne fecsérelje el tanulóink munkaerejét és egészségét, hogy szűnjék meg az a túlterhelés, mely főleg fővárosi népiskoláinkban divatos, a mint ezt maguk a népiskolai tanítók a leghathatósabb módon kinyilatkoztatták.

Említésre méltók még a strassburgi véleményből, hogy az óráközöket 10—15—20 perczen állapítja meg, két szabad délutánt követel, délelőtről délutánra való munka feladását megtiltja, óva int az érettségire való előkészülésnél előforduló túlterheléstől, azt kívánja, hogy a fárasztó tárgyak mind délelőttre essenek, az órarendben pedig bizonyos tervszerű változatosságról gondoskodjanak, a tornázáson kívül más testi gyakorlatokat, minő az uszás, szabadban való játszás, kirándulások, korcsolyázás, nagyban ajánl. A felállított 24 pontnak több mint fele azután a rövidlátás elleni intézkedésekből áll. Hogy a rövidlátás mily ijesztő mértékben szaporodik az iskolákban, azt majdnem egész Európában egyhangulag elismerik; nem rég mi nálunk is történtek némi vizsgálatok ez irányban. Németországban a felsőbb osztályok tanítványainak átlag 60% -a kisebb-nagyobb mértékben rövidlátó és Hegar, a freiburgi egyetem rektora, rektori beköszöntőjében joggal mondhatta, hogy a német katonatiszt rendes felszereléséhez nemsokára a szemüveg és a csiptető is fog tartozni. A strassburgi vélemény részle-

tesen megállapítja, milyen legyen a tantermek világítása, miképen kelljen elhelyezni a tanulókat s nem feledkezik meg a tankönyvek, mappák betűiről s nyomtatásáról sem, a mire Franciaországban már azelőtt is nagy gondot fordítottak, míg nálunk e tekintetben a kiadók semmiféle korlátoknak sincsenek alávetve. A francia orvosok az írás módjára is kiterjesztették figyelmüket, számos pedagógus meg azt a helyes megjegyzést tette, hogy a tanítóknak és tanároknak a fiuk testtartását is folyton figyelemmel kellene kísérnie.

(Folyt. köv.)

A moldva-oláhországi missio köréből.

Craiova, 1888. július 30.

Tirgovestet, mely missiói telepünkre nem vezet vasút, kocsin meglátogatván, visszatértem Plojestre, hogy onnan egy nagyobb utat tegyek Pitest, Craiova, Turn-Severin, Giurgiu, Kalarás és Brailán át Galaczig és vissza. (Dr. Herbach bányatanácsos ur, kinek nem egyszer volt alkalmam tapasztalni azt, hogy mily óriási költséggel jár az utazás Romániában, ismervén anyagi viszonyaimat, bizonyosan könnyelmű embernek fog tartani azért, hogy mint családos ember egy oly útra határoztam magamat, mely szerény fizetésemnek legalább is $\frac{1}{7}$ -ét fogja felemészteni. De a kötelesség parancsol, s azt tartom, hogy hordozom a terhet becsülettel és egész odaadással, míg csak bírom, míg egészen össze nem roskadok alatta.)

Tirgovesten, miután 4—5 családból álló hiveinket saját házukban meglátogattam, egy véletlenül jött temetés alkalmával, hol valamennyien össze voltak gyülekezve, buzdítottam őket hitükhöz való buzgó ragaszkodásra és nemzetiségük és szent vallásuk mellett való tántoríthatlan megmaradásra. Mint minden missiói telepeinken, úgy itt is mélyen éreztem azt, hogy anyagi segély hiányában romániai magyar testvéreinkért és hitrokonainkért nem tehetünk annyit, a mennyit nemzetiségünk és szent vallásunk érdekében megtenni elodázhatlan hazafias kötelességünk volna, mert, hogy ez alkalommal tovább ne menjenek, habár kevesen vannak is tirgovesti hiveink, mégis úgy nemzeti, mint vallási szempontból, igen jóltevő hatással lenne rájuk nézve, ha Tirgovesten kormánysegélylyel magyar iskolát állíthatnánk fel. — Németország Bukaresten, Pitesten, Craiován, Turn-Severinben, Brailán, Galacson és Jassyban templomot, iskolát, paplakot építtetett. Saját költségén javíttatja egyházi épületeit s fizeti papját a stóla mellett évi ötezer frank fixummal s ellátja tanítóját évi kétezer frank jövedelemmel s a mellett, hogy egyiktől sem kívánja azt, hogy kényelmes székhelyéről kimozdulva utazásokat tegyen, ezen, az itteni viszonyokhoz mért tisztetséges fizetésen felül, még azon kedvezményben is részesíti őket, hogy hat évi működés után Németországban mindkettőt kitünőbb állomásra helyezi át. Öt évi tanulmányozás és tapasztalás adta meggyőződéssel merem állítani, hogy Németországnak

sem nemzeti, sem egyházi érdekei nem olyanok itt, e velünk szomszéd államban, mint a mi érdekeink, sőt azt is mondhatom, hogy a német evangélikus egyház Romániában élő hiveinek száma sem haladja meg a mi hiveink számát s vannak jól rendezett, pappal ellátott olyan német egyházak is, melyekben alig él tíz evangélikus család, s ha mégis valamivel több a német ev. egyház hiveinek lélek száma, mint a mi egyházunké, oka az, hogy az osztrák alattvalók is, kik szintén tekintélyes számát képezik a Romániában élő evangélikusoknak, a német evangélikusokhoz csatlakoztak. S ha egy ily nagy áldozatot meghozhat Németország Romániában élő testvéreikért és hitrokonaiért az ev. osztrák-alattvalóként, azt hiszem, hogy a magas magyar kormány is megtehetne legalább annyit, hogy évenként három—négyezer forintot csatoljon az állam pénztárából azon missiói alaphoz, melynek jövedelme oly csekély, hogy bátran odaadható volna egyetlen missiói pap évi javadalmazására. Én azt hiszem, hogy első sorban a magyar kormánynak állana érdekében az, hogy egyházak, papok segélyezése és magyar iskolák felállítására által megóvja Romániában élő magyar testvéreinket az eloláhosodástól, mert arra még eddig nem láttam példát, hogy német vagy osztrák államalattvaló románá lett volna, (a mi könnyen megérthető abból, hogy Németországnak hatalmas védbástyái vannak ily baj ellen a csaknem minden nagyobb városban rendszeresített egyházak és iskolákban) míg köztünk, magyarok között, legió azoknak száma, kik nevelés, magyar pap és tanító hiányában eloláhosodnak, gyermekeiket román iskolákba adják, keresztelést s más egyházi szertartásokat román papokkal végeztetnek, míg végre magokat teljesen románoknak vallván, szegyenlik s megtagadják nemzetiségüket. A missionárius azon csekély, alig 1000 frtra rugó évi jövedelemmel, a melylyel rendelkezik, a legnagyobb erőfeszítés mellett is csak úgy mutathat fel egy kis erkölcsi eredményt, ha évenkénti utazásainak költségeit fizetésén felül más forrásból fedezi, mert fizetése az idevaló viszonyokhoz képest jó, ha elég háza családjára fevntartására, midőn, különösen a téli hónapokban, majd egész havi jövedelmét fára s ruházatra kell fordítania. A Romániában levő olasz nyelvű román kath. papság, mivel nyelvünket nem beszéli, nagyon keveset tehet itteni magyar testvéreinkért s ez nem is áll érdekében, hanem inkább áll érdekében az, hogy a helyett, hogy a magyar nemzettel rokonszenvezne, a román nemzethez húzzon, mint a melynek vendégszeretetét élvezi. Ily körülmények között nem győzöm eléggé ajánlani a magas magyar kormánynak azt, hogy felismerve a helyzetet s tekintetbe véve itteni fontos nemzeti érdekeinket a missiót államsegélyben részesítse, évenként bizonyos összeget csatolván kised missiói alapunkhoz. Ha ezt a magyar kormány megtenné, mi is, a kellő anyagi segélylyel rendelkezvén, oly helyeken, minő Tirgovest is, iskolákat állíthatnánk s meggátolhatnók magyar honfitársaink eloláhosodását. Jöhet helyettem más missionárius, kinek lelkében lángolva ég az ügyszeretet, tetvágyát megöli, akaraterejét megzsibbasztja, karjait lekötve tartja az anyagi segély hiánya s velem együtt vérző szív-

vel s lemondással fogja megérteni azt, hogy olyanok vagyunk, mint a szárnyaszegett madár; hatnánk, tennénk, törekednénk előre, de lehetetlen, mert hiányzik az előremenetel egyetlen és legfőbb eszköze: a pénz. Legközelebb Piestről, Crajováról és a többi missió telepeinkről.

Láng Károly.

Iskolai értesítők.

— IV. Közlemény —

1882—83-iki évkönyv a reformatusok debreczeni collegiumának akadémiai tanszakairól. Szerkesztette Balogh Ferencz, igazgató. A kis füzetet tevő idei évkönyv terjedt és részletes kimutatást nyújt az akadémia két fakultusának (jogi és hittani) évi történetéről. Kiemeljük a következőket: A hallgatók létszáma év végén mindkét szakban 245, melyből a hittan-hallgatókra esik 148, jogászakra 97. Tanerők száma 16, megoszolva a két szakban. A hallgatók tandij fizetés alóli felmentés, tápietázat, pénzbeli jótétemény-kedvezményében részesítettek, mit nagy mértékben lehetővé tett azon áldott emlékü alapítványozók nemes hagyományozása, kiknek névsorát több lapon közli az évkönyv. Ifjusági egyletek: a) a magyar irodalmi önképző társulat 106 tagot számlált, volt 46 gyűlése. Beadatott 20 mű, tartatott 10 felolvasás, szavalt volt 57. A kör lapja „Het i közlöny“ megjelent az évben 18 számban, 55 iven. b) Felsőbb tanulók olvasó egylete; alakult 1834-ben. Könyvtára 2196 műből áll. c) Hittanszaki önképző társulat 69 taggal, 17 gyűlésen igyekezett megvalósítani az önképzés sikerét, miről a kitzótt pályatétételek szerencsés megoldása is meggyőz. A társulat pénztára 130 frttal szaporodott. d) Hittanhallgatók segély-egylete 1922 frttal rendelkezik, s kiadott ez évben segélykép 497 frt 60 krt. e) Joghallgatók önképzőköre. Tagok száma 47. Aaptőke 220 frt. A jogtudomány köréből merített érdekes felolvavások és vitatétel fajtegetése szép sikert mutat fel. A kör 2 pályakérdésre hirdetett pályázatot. f) Jogász segélyző-egylet. Célja a alsó kölcsönök pénz és könyv általi segélyezés. g) Gyorsiró-egylet 25 rendes taggal. Járatta az egylet a „fővárosi gyorsirót“ és „gyorsirászati lapokat“. h) Énekkar, 72 taggal. Szerepelt vasárnapi templomozás alkalmával részint pedz temetésen, i) Torna egylet. Érdekes távgyaloglást rendezett az egylet az idén, mintegy 36 kl. távolságra.

A zilahi ev. ref. coll. Értesítője az 1882—83. iskolai évről. Szerkesztette Berényi János, tanvezető tanár. A 114 lapra terjedő értesítő Berényi János tanvezető tanárnak, az erdélyi ev. ref. tanárok Zilahon 1883 márczius 18—20 napjain tartott értekezlete alkalmából ír „Adatok a tanoda 16 évi történetéhez“ (1867—1882.) cz. gondosan szerkesztett felolvasását tárgyazza végül a lefolyt iskolai évet illető statisztikát. Ez iskolai javadalmazása és támogatására legtöbb áldozatot hozott a Wesselényi család, s annak egyik kimagasló lakja br. Wess

selényi Miklós, ki a zilahi főtanodánál a történelmi tanszékot állította fel, hozzájárulván az alaphoz br. Wesselényi Farkas, az iskola egykori főgondnoka, 1890 frttal. Az iskolai beléltre nézve érdekesnek tartjuk megjegyezni, hogy 16 év alatt kiadatott 172 érettségi bizonyítvány, évenként közel 11. Eredmény tekintelében legkedvezőbb az 1867. s leggyengébb 1871.

A lefolyt iskolai évben a 4 elemi osztályban volt a növendékek száma 157; a középtanodában 55; összes 212. Vallásra nézve 173 ev. ref., 22 róm. kath., mőzes vallásu 10, gör. kath. 2, lutheranus 2.

Érettségi vizsgálatra jelentkezett 11, mind képesített. Deáki rigorosumra bocsáttatott 11, visszavetett 1 egy évre.

Jutalmazás: tandij elengedés czimén: 663 frt, legatiora 978 frt 50 kr, egyenes segély: 358 frt 40 kr.

Az V. és VI. osztály kebeléből alakult önképző társulat a lefolyt évben 21 gyűlést tartott. Beadatott 57 drb mű. Szavalt volt 52, mi az előző évekhez képest kevésbé sikerült. Természetráji gyűjtemény gyarapítására 82 frt 50 kr; a természettani 139 frt 92 kr; vegytani gyűjtemény 35 frt 38 kr; földrajzi tanszerek 34 frt; rajzeszközök beszerzésére 18 frt 4 kr adatott ki.

A n-szalontai polgári iskolával egybekötött nagy gymnásium értesítője az 1882—83 isk évről. Közli Katona Mihály, igazgató. A csinosan kiállított értesítő az igazgatónak az iskola beléltre vonatkozó zárbeszéde után a tanári kar, a tananyag és tanterv jegyzékét tartalmazza. Tanulók létszáma az év végén volt 107. A gymnasiumi könyvtár, ajándékozások útján, szép gyarapodást nyert; valamint a természetráji, természet- és vegytani szertár és éremtár vétel és egyesek ajándékozása által gyarapított. A kitünőbb növendékek egyesek ajándékozásából pénz- és könyvjutalomban részesültek; mi nagy mértékben annyival kevésbé történetelt, mivel az erre szolgáló alapokat nélkülözi az intézet. E célra lesznek szánva Sternthal Bernát, izraelita polgár 1000 frtos és koszius költőnk Arany János, szintén 1000 frtos alapítványának esedékes kamatai.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, 1883. aug. 18.

— A szászvárosi Kuntanoda fölszentelési ünnepe szeptember 2-án fog végbemenni. Erre nézve a következő értesítést vettük: A szászvárosi ev. ref. Kuntanoda isten jóvoltából nemcsak kiegészült, hanem ki is épült ugyanarra, hogy nagyfontosságú feladatának megoldására ma képesebb mint valaha. A tanodai eljáróság ezen örvendetes, megyénk közmívelődési fejlődésére oly fontos eseményt H. nyadmegye közörömévé óhajtja tenni, folyó év szeptember 2-án délelőtt az ev. ref. egyházköztség imaházában nyilvános fölszentelési ünnepélyt rendez, melyre tisztelettel meghívottnak mindazok, kik közmívelődésünk emelkedése felett közből örömet éreznek. Az ünnepély menete ez leend: I.

Hálaadó isteni tisztelet, főtiszteletű püspök Nagy Péter ő méltósága, a tanoda igazgató-tanára és helybeli magyar polgári dalárda közreműködésével. 2. Tanodának és tanuló ifjuságnak megtekintése. 3. Tisztelegések. 4. Közébd. 5. Este 7¹/₂ órakor a tanodai épület kivilágítása. 6. Este 8¹/₂ órakor a „Széchenyi“ vendéglő nagytermében tánczestély. A közébd-re egy jegy ára 2 frt. Kik az ebédre résztvenni óhajtanak, tisztelettel felkéretnek, méltóztassanak ebédjegyüket augusztus 28-ig Bocz Sámuel tanodai pénztárnok úrnál megváltani, hogy a terítékekről célszerűen intézkedni lehessen. A nők, kik a tánczestélyen részt venni óhajtanak, tisztelettel kéretnek a lehető legegyszerűbb öltözékben jelenni meg. Belépti-díj: Személy-jegy ára 1 frt. Családjegy 2 frt. A jegyek árából befolyó tiszta jövedelem egy felállítandó tanodai kórház alapjára fog fordíttatni. Szászváros, 1883. aug. 1-én. Az iskolai előjáróság megbízásából a rendező bizottság.

A hidvégi ev. ref. egyházközség munkás, derék tagjait nagy csapás érte. Szombaton délután 2 órakor a község 82 gazdájának összes gabonatermését megsemmisítette a tűz. A gabonát a szegény gazdák 3597 kalangyából 52 asztagba rakták össze a mezőn, hogy azt Nagy Károly cséplőgépjével kicsépelessék. A gép kéményéből egy szikra a legközelebbi asztag tetejére szállt és azt meggyújtotta. Egyik bátor férfi nyomban felhágott az asztagra s a lángot kioltani igyekezett, mi azonban — mivel a víz későn érkezett — nem sikerülvén, le kellett ugornia. A következő pillanatban egyik a másik után borult lángba, mert a szél óriási erővel dühöngött s a két sorban elhelyezett asztagok néhány perc alatt porrá égték. A gép is elégett, melylyel a kár körülbelül 13.791 frtra tehető.

Antiszemita zavargások. Magyarország fővárosában, s még igen sok vidéki városban az utóbbi napokban nagyszámmal fordultak elő zsidóellenes zavargások, melyek mindannyian a tiszta-eszlári ügyben hozott fölmentő ítélet hatása alatt keletkeztek. A zavargások legnagyobb részben bujtogatások következményei, de, hála Isten! komolyabb összeütközések nélkül. Az erdélyi részek nem voltak ilyen dolgoknak színterei, mit élénk örömmel regisztrálunk. A tizparancsolat egyik sarkalatos elve a felebaráti szeretet ellen vétnek azok, kik ilyen eléggé el nem ítéltető üzelmeket folytatnak vagy indítanak meg.

FŐTISZT. NAGY PÉTER PÜSPÖK ÚR A KÖVETKEZŐ KÖRÖZVÉNYEKET BOCSÁTOTTA KI:

Köröztetnek:

830—1883. Az udvarhelyszéki egyházmegyében a siklódi II. iskola tanítói állomás. Javadalma: szép lakás és 300 o. é. frt évnegyedenként fizetve a falu község pénztárából. A megválasztott szükség esetén a lelkész és kántor-tanítót köteles helyettesíteni.

789—1883. Ugyanazon egyházmegyében a n.-buni papi állomás másodizben. Javadalma: 186 frt 80 kr értékű gabona, fa és napszám az egyháztagoktól;

8 frt 40 kr alapítványi kamat; 1 h. 1150 □ öl II. oszt. szántó, 5 h. 1280 □-öl II. oszt. és 7 h. III. oszt. kaszáló (mivelik az egyháztagnak) 4 sz. szénát termő kert és a cziinterom haszonélvezete; 40 frt államsegély szabályszerű kérelmezés mellett; szép lakás, terjedelmes kerttel és gazdasági épületekkel. Az összes fizetés 360 frtra van becsülve. A megválasztott köteles első évi fizetésének felét az egyhm. papi gyámintézet pénztárába befizetni.

788—1883. Ugyanazon egyházmegyében a bikafalvi énekvezér-tanítói állomás. Javadalma: Tisztes lakás, gazdasági épületekkel és veteményezővel; 53 kal. buza, 53 kal. zab, 15 szekér fa és 20 véka szemes törökbuza kepe; 1 frt 10 kr. harangkenes czimen; 2 frt 24 kr oszpora; 30 frtnyi tandij; 6 v. elegybuza vető-mag; 1 h. 1340 □-öl szántó, 1350 □-öl kaszáló haszonélvezete, melyeket adóz és művel az egyhk. Az összes jövedelem-pénzértéke 198 frtra van téve. Pályázati határnap, mint három állomásra nézve szept. 15-ike. Folyamodványok mindhárom állomást illetően t. t. Solymosi István esperes aához Bögözbe (u. p. Székely-Udvarhely) küldendők.

781 1883. A marosi egyházmegyében az iklandi-kaali állomás II. izben. Javadalma: a) az iklandi egyhkből: 56¹/₂ kal. búza, 34¹/₂ kal. zab kepe; 49¹/₂ v. vegyes gabona; 49¹/₂ v. zab, 28 sz. fa, 3 h. 1430 □-öl szántó (mivelik a bivek); 1 h. 126 □-öl rét haszonélvezete; b) a káali egyhktől: 47¹/₂ kal. búza, 37¹/₂ kal. zab, 48 v. vegyes gabona, 48 v. zab, 12¹/₂ sz. fa, 24 tenyeres napszám. A felsoroltak pénzértéke 226 frt 7 kr-ban van megállapítva. Ehez járul a tisztességes lakáson kívül egy 4 sz. szénát s ugyanannyi sarjut termő kaszáló haszonélvezete és 33 frt 90 kr camaratikum benefitium.

Ugyanazon egyházmegyében a tompai kántor-tanítói állomás. Javadalma: 36 kal. búza, 10 v. szemes törökbuza, 3 öl szinfa; 2 h. 104 □-öl szántó, 967 □ öl kaszáló haszonélvezete (mivelik az egyhk.), tisztességes lakhely; 50 frt készpénz az iskolai magtár alpból; 10—12 frt tandij. Pályázati határnap mindkét állomásra szeptember 15-ike. Folyamodványok mindkét állomást illetően t. t. Rákosi Lajos esp. aához Lukafalvára (u. p. Nyárádtó) küldendők.

834—1883. A sz.-szolnoki egyházmegyében a m.-baksai kántor-tanítói állomás. Javadalma: 288 frt a m. áll. ig. tanács által évnegyedenként fizetve; egészen új kényelmes lakás, 1 h. belső telek; mintegy 10 köblös jó minőségű szántó haszonélvezete, (adóját fizeti az egyhk.) Az összes fizetés pénzértéke 328 frt. Pályázati határnap szept. 15. Folyamodványok t. t. Szabó Pál esp. aához Diósodra küldendők.

833—1883. A sepsi egyházmegyében a magyarósi énekvezető iskolatanítói állomás másodizben. Javadalma: 61 kal. őszbuza, 61 kal. zab kepe; 30 frt körül félkepekés és oszporások; 17 tere tűzifa; 20 frtnyi tandij; 1 h. 1265 □-öl szántó haszonélvezete, (adózza és műveli az egyhk.) tisztességes lakás 947 □-öl kerttel és gazdasági épületekkel. Az összes fizetés 220 frtra van téve, mi esetleg 200 frt államsegéllyel remélhetőleg növekedni fog. Csak tanítói oklevéllel bírók pályázhatnak. Megválasztásra csak azon pályázó számíthat, ki önismertetés végett az egyházközségben megjelenik. Pályázati határnap szept. 25-ike. Folyamodványok t. t. Csizsér Gábor esperes aához Egerpatakra (u. p. N.-Borosnyó) küldendők.

Kolozsvárt, 1883. aug. 14.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐSÉGI S KIADÓI SZÁLLÁS:

b.-farkas utca 16 szám, hová a lap szellemi s anyagi ügyeit illető minden küldemények ezimzendők.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre 6 frt., félévre 3 frt., évnegyedre 1 frt. 50 kr.

KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

HIRDETÉSI DIJAK

kétszer hasábozott garmond sor vagy annak tere 5 kr. Bélyegdíj minden beigtatás után 30 kr.

Nagyobb és többször megjelenő hirdetéseknel külön kedvezményt nyujt a kiadóhivatal.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Egy test és egy lélek vagytok. Eféz. IV. 4.

Tartalom: Levél a szerkesztőhöz. Szász Béla. — A Kúnt-anoda örömnöpe. — Jó b Kö nyve. (Bibliai tanulmány.) Benkó Károly. — Mozgalmak a középiskolai oktatás terén külföldön. (Felolvastott az országos középiskolai tanáregyesület közgyűlésén Kolozsvártt, 1883. jul. 6.) Dr. Alexander Bernát. — A moldva-oláhországi missio köréből. Láng Károly. — Különfélék. — Szerkesztő postája. — Tárca: Kegyelet a holtak iránt. — Hirdetés.

Levél a szerkesztőhöz.

Kolozsvár, 1883. aug. 24.

Tisztelt Névrokon! Nyiregyházi ur (nomen-omen) a szent Király neve napján levelet irt a „Protestans Közlöny“-höz s a „Budapesti Hirlap“ 231-dik számában közzétéve, szeliden megleczkéztet téged, a miért „mindig loyális szerkesztő“ létedre helyén valónak láttad „névrokonodat“ (már, mint engem) megszólaltatni a Vályi contra Tisza választás ügyében; névrokonodat, a ki, mint Ballagi mondja, ha szóból lehetne, tornyot építenék, s a ki abba a bünbe ejtettelek, hogy azt a „szüvedélyes s épen a politikai szüvedély lehe által elhomályosított cikket“ világgá bocsátottad.

Engedd meg, tisztelt névrokon, hogy én lévén oka, hogy Nyiregyházi ur szerencsétlen lapodat csak azért keríté a „Budapesti Hirlap“ napi rendjére, hogy fölötte „igen könnyen“ napirendre térhessen, hadd legyenek az is én, a ki megadja az adjon istenre a fogadj istent, még egy épen olyan szüvedélyes s épen a politikai szüvedély lehe által elhomályosított cikket bocsátva világgá — meg lévén az a (rosz vagy jó) szokásom, hogy személyi ügyekről saját nevemben beszélek és sem névrokon, sem másféle szerkesztőket nem engedek miattam oly szörnyű módon szüvedtetni, hogy Nyiregyházi ur fölöttök oly könnyen napirendre térjen.

Nyiregyházi ur, természetesen, „önálló, politikai tekintetektől független“ nézetet nyilvánít, a midőn rosz néven veszi, hogy ezen választási aktus egyházi jelentőségét felismerni nem akarom s nem keresem Tisza K. bukásának okát a politikában, hanem mélyebben, t. i. abban, hogy T. K. újabban majdnem egészen visszavonult az egyházi közelet teréről, levőn itt szereplése „jóformán zerus“ Bizonyítja ezt aval, hogy T. K. „még a zsinaton sem tartá érdeemesnek a megjelenést.“ A másik ok pedig, a miért T. K.-nak meg kelle buknia, az a Nyiregyházi ur szerint való tény, hogy egyházi lapjaink püspöki jelentéseink, gyűléseink „a patens kora óta anyi panaszzal nem voltak eltelve a kormány törvénytelen eljárása miatt, mint T. K. miniszterelnöksége idejében.“

Nyiregyházi urnak az a két magyarázó oka, így egymás mellé állitva, igen szépen bizonyítja, milyen „önálló, politikai tekintetektől független“ nézetet nyilvánít ő a fenforgó kérdésben, és hogy mennyire a politikaisz envedély lehe homályosította el az én cikketemet. Azt, ugyanis, maga is aligha el fogná elégséges magyarázatnak fogadni, hogy a Budapesten lakó, a törvényhozás és kormányzat intézésével egy kissé még is csak elfoglalt s a Dunántuli egyházkerületben főgondnokságot viselő Tisza Kálmán, azért bukott meg túl a Tiszán, mivel a debreczeni közgyűlésekre nem jár el;*) valamint talán hajlandó lesz belátni, hogy az a miniszterelnök Tisza Kálmán, a ki a zsinat által megállapítandott törvények iránt a Koronának tanácsot vala adandó, jó szerével nem

*) Mint segédgondnok, azokban is részt vesz.

igen működhetett közre e törvények megalkotásában, ép oly kevéssé, mint p. o. miniszter-társa az erdélyi egyházkerület főgondnoka, b. Kemény Gábor. S annyival inkább kell ezt a magyarázó okot csak elő-rántott köpenyegnek tekintenünk, mivel akármilyen kevéssé ér is rá T. K. a debreczeni gyűlésekben való részvételre, azt talán még Nyiregyházi ur sem mondja, hogy — már akár jól, akár rosszul — anynyi része ne lett volna Tisza Kálmánnak a magyar reformált egyház újabbkori történetének megalkotásában, mint Vályi Jánosnak.

Marad tehát a másik magyarázó ok, az t. i. hogy a patens óta nem volt annyi panaszra okunk, mint T. K. miniszterelnöksége idejében.

Adjunk egyelőre igazat Nyiregyházi urnak, írjuk alá ezt a vádját, de kérdjük is meg azonnal tőle is, másoktól is, hogy ha ez az egyik oka T. K. bukásának: nem politikai ok-e ez s a „politikai szenvedély lehe homályosította-e el“ az én cik-kemet, a midőn azt bizonyítottam, hogy T. Kálmánt nem az egyház, hanem a politika buktatta meg. Hiszem Nyiregyházi ur is épen ezt bizonyította be.

Nem ebbe a lapba tartozik ideiglenes enged-ményem visszafordításával azt mutatnom ki, hogy mennyi hasznára volt T. K. miniszterelnöksége re-formált egyházunknak; de Nyiregyházi urnak min-denetre morális kötelessége volna „a kormány tör-

vénytelen eljárása“ iránt emelt vádját példákkal il-lustrálni, ha nem akarja, hogy méltán olvassák fejére azt, a mit ő az én cikkemre rálát.

S annyival inkább elvárhatnók ezt Nyiregyházi urtól, mert egyebekben is igen őszintének tanusítja magát. Azt tagadja ugyan, hogy „hajsza“ lett volna a választásnál, de azt megengedi, hogy „a tisztességes ajánlgatás korlátain belül“ ott bizony dolgoz-tak; azt nem engedi ugyan meg, hogy T. K. érdemes lett volna ez állásra, de aztán Vályi Jánosra is azt mondja, hogy „a nagy hatalmu“ miniszterel-nök mellett „egyszerű“ polgártárs.

Szerettem volna továbbá, ha, mint az ottani viszonyokkal teljesen ismerős, engem „tájékoztatlant“, fölvilágosít a felől, miért nem élt kétszáz egyház-község választó-jogával?

S mindenekfölött szerettem volna, ha reflectál azokra, a miket én felekezetközi szempontból föl-ementettem, mert akkor nem tűntetett volna egy ide-gen lap hasábjain olykép föl, mintha én Vályi Já-nos személye ellen intéztem volna támadást, ho-lott a főgondnok ur egyéniségét zsinati és konventi rövid együttműködésünk alatt csakis becsülni tanul-tam; hanem belátta volna, hogy épen, mert „nagy thema ez a gondolkozásra“, a kérdés mélyére czé-loztam s arra mutattam reá, hogy miért oly hatal-

T Á R C Z A

KEGYELET A HOLTAK IRÁNT.

Saint-Marc Girardin tanulmánya.

(Folytatás.)

A philosophiai spiritualismus, valamint a keresztyén spiritualismus különböző eszközökkel s különböző czélből ugyan, de mindketten oda működtek, hogy hitelét veszítse a sirok iránti kegyelet: a philosophiai spiritualismus az által, hogy a test megvetésére tanított, a keresztyén spiritualismus még az által, hogy az élet megvetésére tanított; amaz úgy hitte, hogy az emberben fő és minden a lélek, a temetke-zés helye és módja tehát igen jelentéktelen dolog; emez pedig úgy hitte, hogy az egész földi élet csak látszat és hiúság, s hogy a kik a mennyei boldogságra gondolnak, azokat kevéssé érdekelheti, hol és mi módon temetkezzenek itt a földön. Socrates, midőn a lélek halhatatlansága felett társalognya barátaival, hallotta, hogy Criton azt kérdi tőle, miként kíván eltemettetni, így kiáltott fel: „Oh barátim, kárba veszett fáradságom, mert nem győzhettem meg Critont a felől, hogy én egészen el fogok szállani e földről s mit se hagyok magamból hátra e földön. De jól van hát, Criton, ha te engem megfoghatsz halálom után, s egyáltalán vala-hol megtalálasz, tessék el saját tetszésed szerint!“ — És viszont szent Ágoston így szól: „Az isten könnyen eltá-volíthatná a kutyákat és madarakat a vértanúk holttesteitől;

rettegéssel tölthetné el a hóhérok lelkét, megakadályozhatná őket abban, hogy megégessék a szenteket s a szélnek szór-ják hamvaikat. De isten ezt nem teszi, mert azt akarja kimutatni, hogy ha a keresztyének megvetik az életet, még jobban meg kell vetniök a temetkezést; s mindaz, a mit a hóhérok a hullák megcsonkításával, a csontok elégetésével, a hamvak szétszórásával elkövetnek, mindez semmiség, mi-után az élet nincs már e feltagolt, szétvágott testekben; az az ember, ki e testben élt, ép oly kevéssé szenved a gyöt-relmekből, mint isten, a ki megteremtette volt.“

A keresztyéni ascotismussal és a philosophusi stoicis-mussal megférhetett ez az érzéketlenség, de az ember szívével soha sem. Hiába kifogásolja Cicero a görög tragoedia He-cubáját, a ki sirva panaszolja, hogy látta, mint hurcolta Achilles szekéréhez kötve az ő fiának, Hectornak, holttestét; hiába magyarázza nekünk Cicero, hogy az a holttest már nem Hector: az ő philosophusi bölcsességével szemben He-cuba fájdalomhoz hajlik részvétünk. S oly hatalmas az em-beri szív szava, hogy maga Cicero is ezzel végzi: „A mi a temetkezést illeti, azzal nem kell ugyan törődni minma-gunkat illetőleg; de hozzánk tartozóinkkal szemben nem kell elhanyagolni. Az élők tegyék meg a holtak irányában mind-azt, a mit a szokás és az illendőség megkíván; de legyen tiszta tudomásuk arról, hogy mindehhez semmi köze se lehet a halottaknak.“ Bölcs következtetés, méltó ama szó-nokhoz, ki a görög philosophia elveit vallja ugyan, de min-dig gondja van rá, hogy ez elveket ama gyakorlati bölcses-ség által szelidítse, mi mindig egyik részét tette a római szellem genialitásának.

mas állami közéletünkben is a római s miért oly gyöngye a helvécziai egyház!

Már pedig ez a dolog veleje. Az, hogy Vályi János avagy Tisza Kálmán ül-e a superintendencián a társelnöki széken: édes keveset lendít a dolgon. Az egyházi közigazgatás és tanácskozás ügyeiben az egyik ép úgy megállja helyét, mint a másik. Hanem az, hogy a Koronánál, a törvényhozásban, a felekezetközi érintkezésben, a nagy tudományu, befolyásos, fényes és gazdag katolikus főpapság ellensúlyozására kit tudunk reformatus főgondnokképen a polczra állítani: ez már dönt, ez már határoz.

Nem Vályi Jánosért, nem is Tisza Kálmánért, hanem az evangéliom szerint reformált magyar egyházért, ennek társadalmi, állami és felekezetközi érdekeiért adtam én kifejezést e választás fölötti reflexioimnak — még annak az árán is, hogy Nyiregyházi ur politikai ellenszenvvel, fölszineskedéssel s nem szép intenciokkal vádol.

Mi igazán könnyen napirendre térhetünk egymás fölött, — csak nehogy a magyar történelem térjen időnap előtt napirendre a mind jobban elaprósodó, magát egyházi ügyekben is politikai tekintetek által vezetett magyar reformatusság fölött!

Szász Béla.

Cicero bölcs és államférfi: ő számot vet az elítéltekkel, midőn ellenük szikra száll is. Seneca philosophus és szónok: ő tehát Ciceronál is tovább megy, s természetesen még kevésbbé győz meg. „A ki nem fél a haláltól, úgymond, az nem fél az oly fenyegetésektől, melyek a halál utánra vonatkoznak. Senkit sem kér rá, hogy adja meg neki a végtisztességet, senkire se bizza holttestét. Ha a zsarnok kegyetlensége folytán az útszélre kerül hullája, majd eltemeti az idő. Helyesen mondta azért Mecaenas: „Mit törődöm én eltemetetésemmel? Tudom, hogy a természet mindenünknek nyújt egy-egy sirhelyet!“ Szép mondás. Mecaenas, bár elnöiesedve volt szokásaiban, a bölcs lelkével birt.“

Ha ily gögösen, ily lenézőleg tanítanak a mesterek a temetkezés megvetésére, mit teyenenek akkor a tanítványok? A tanítványok legutolsó ízéig kiirtani iparkodnak minden kegyeletet a holtak iránt. Ezek szerint a sirokat csakis arra találták ki, hogy legyen hová rejteni a hullákat, melyek szaga s látása borzasztó. Az eltemetés nem tisztesség, még nem is előny a halottra nézve, hanem egyszerű egészségi óvrendszabály az élők érdekében.

A temetkezés tehát nem családi gyöngédség dolga többé, hanem a rendőrségé. Créon, midőn eltemetetlenül hagyta Polinykes holttestét, a közegészségnek ártott; Antigone, midőn a hullát elégette a máglyán, dögvészről vagy lázbetegségtől mentette meg Thaebát. Ime, a philosophusok szerint, ilyen oldalról méltánylandó az Antigone erénye: ne-

A Kún-tanoda örömnépe.

Kolozsvárt, 1883 aug. 25.

(Sz—s.) A szászvárosi Kún-tanodának, a szász és román nemzetiségek közé ékelt helyzeténél fogva, a magyar nemzetiség védelmezésében, a magyar nemzeti művelődés terjesztésében, a hazafias erények ápolásában kiváló fontosságú feladat jutott osztályrészéül s részünkről a legbensőbb örömmel ösmerjük el, hogy e tanodánk küldetésének horderejét átérteni s adott helyzete követelményeinek megfelelni teljesen képesnek bizonyult s mint ilyen, minden igaz magyar hazafi elismerésére, rokonszenvére s további támogatására, a szó legigazabb értelmében, méltó.

Az ujabbkori hazai közoktatás története aligha mutat föl a Kún-tanodához hasonló, fölemelő példát. Rég, elmúlt az az idő, midőn hazánkban a felsőbb s alsóbb tanintézetek egész hosszú sora, mondhatni, egy szempillantás alatt jött létre és pedig életre keltve az egymással versenyző felekezeteknek s azok közt első sorban a magyar prot. egyháznak áldozatkész buzgalma által. Ma már a felekezeti buzgalom lángja — fájdalom — hamvadóban s kivéve egy néhány első rangú főtanodánkat, melyeknek nemcsak főállhatását, hanem folyton való fejlődését s versenyképességét a fejedelmi donatiók s egyes nagy alapítók bőkezű fundatioi biztosították, — bizony a többieknek egész életműködése alig egyéb, mint lengődés, az

ki egy közigazgatási rendszabályról volt sejtelve, s azt iparkodott megvédeni.

Vajjon ellenáll-e legalább a költészet ez elkeserítő nézeteknek? Legalább benne védőre találtak-e a sziv jó ösztönei, vagy ha tetszik, jó indulatu babonássagai? Nem. A költészet, melyik irodalmi, szivesebben inspiráltatja magát a művelt körök, semmint a nép sugallatától, Rómában már régtől fogva nem volt uépies a költészet, ha ugyan egyáltalán volt az valaha. Lucretius nem a tömeg, hanem a választott szellemek részére magyarázgatta a dolgok természetét. Midőn Horác a jó ízlés és józan gondolkodás philosophiáját prédikálta leveleiben, inkább csevegve, mintsem systematikusan, nem a tömeghez beszélt, hanem Mecaenashoz és barátaihoz. Lucanus maga is a stoikusok, vagyis tisztességes kortársai számára énekelt s nem a köznépek. A Pharsalia a stoicismus és a rhetorica hős költeménye. Nem fejezi ki a Nero általi római társadalomnak se szokásait, se meggyőződését; hanem egy erényes, sententiosus férficsoport eszméit, érzelmeit tolmácsolja, — a választottakét. Lucanus tehát oly szónoki megvetést tanúsít a temetkezés-szel szemben, mint a stoikus iskola, s midőn a Caesar parancsára eltemetetlenül heverő holttestektől borított pharsali csatatér leírja, így kiált fel: „Tesz is ez valamit, az idő vagy a tűz emészti meg?“ A természet minden lényt befogad keblébe s e testeket csak eléri természetes végük a föld mind azt visszaveszi magába, a mit szült. „Ha nem sir, úgy az égboltozat fedi a holtakat.“

(Vége köv.)

önfentartás nehéz küzdelme, conserválása annak, a mi volt, a mit az ősök hátrahagytak. Az ilyeneknek és pedig feles számuaknak, mióta az állam, mint hatalmas versenyző, sikra szállott s legújabbán országos törvény által is megállapította a követelmények minimumát, még a további tengődhetés is kérdésessé lett, mert rájuk nézve a törvényhozás által megállapított minimum oly maximum, melynek terhét — a felekezeti áldozatkésziségre keveset számíthatva — aligha elhordozhatják.

És ime, a Kún-tanoda, mely a hamvadó ősöktől mitsem örökölt, mily párját ritkító, mily fönséges példát mutat a legújabb időkben. Alig pár évtized alatt kezdte legesből teljessé, gyöngéből erőssé, kicsinyből nagygyá nőtt, a mi szemünk láttára. Nem azt értjük ez alatt, hogy külső és belső berendezése, anyagi és szellemi ereje nem hagy fönn semmi kívánni valót, — avagy hogyan alkalmazhatnók a tökéletesség mértékét az emberi alkotasokra? Hanem értjük azt, hogy mint immár nyolcz osztályu s így teljes gymnasium, az életképességnek, az intensív fejlődésnek oly erőt rejti magában, melyek biztosítékául szolgálnak annak, hogy jövendője nem a lét és nem lét közti fájdalmas vívodásnak és szájalomra méltó tengődésnek leverő, hanem a folyton tartó emelkedésnek, hová-tovább dúsabb lombokat hajtó-, mind több és több virágot s gyümölcsöt termő életteljességnek főlemelő képét fogja felmutatni.

Tisztelet és elismerés koszoruja körítse halántékait azoknak a férfiaknak, kik az alapvetésnek ilyen biztos munkáját végezték. A nagyérdemű úttörők egyikének már csak sirjára tehetjük le a koszorut; ott alszik esendesen, álmodva szeretetett tanodájának szép jövendőjéről, s ime, álma valósággá lett: a Kún-tanoda örömmünetpet ül.

Áldjuk a gondviselést, hogy részt vehet ez örömmünetben az az agg férfiú, kinek alakja az úttörő kezdeményezők, az alapvető munkások soraiból magosan kiemelkedik, kiben a nagy és dicső fejedelmek áldozatkészisége, vallásos buzgósága és hazaszeretete új életre ébredett, kinek nevét büszkén viselheti az a tanoda, melynek eddigi egész története az ő dicsérete.

A közelgő örömmünetpen hódolattal hajlunk meg előtte s velünk együtt, bizonynyal, közelben és távolban minden igaz magyar honfi, s midőn a tiszteletteljes elismerés áldozatjával áldozunk neki s az úttörő kezdeményezés körüle sorakozó munkásainak, főlemelő érülettel fordítjuk tekintetünket a tanodának immár bevégzett díszes hajloka s annak előre törekvő ifju népe felé s szívünk mélyéből kívánjuk:

Excelsior!

JÓB KÖNYVE.

— (Bibliai tanulmány.) —

Irta:

Benkő István.

(Folytatás.)

A héber nép tudatában ily módon a régi hit és a tapasztalás között éles ellentét, heves harc fejlődött ki, mely az ó-testamentumon végig vonul; sőt a régi visszafizetési tanból folyó azon balvélemény, hogy a szerencsétlenségből az illetőnek bűnös voltára következtethetnek, mint p. ó. Jób barátai is, — annyira meggyökerezett a népszokásban, hogy átjön még az új testamentumba is, a mi ellen Krisztusnak is harcolni kellett. (Lukács. 13. 1—4; János 9. 2—3). Miért szenved a jó, a kegyes, ha van isteni igazságosság? Ez a kérdés az, melyre az ó-testamentum nem tud kielégítő feleletet adni.

A gondolkodó emberi lélek ily körülmények között a találynak megoldását keresi, mélyebb ismeretre törekszik, magasabb föloldását keresi a tárgynak, vagyis, hogy mi viszonyban van a gonosz az emberhez? Rendkívül fontos és nehéz kérdés. Erre igyekeztek egyes költők és próféták az ó-testamentumban feleletet adni, e talányt akarják az isteni világigazgatásból kimagyarázni, de sikertelenül. Ha némelyeknek sikerült is magasabbra emelkedni és világosságot gyujtani a homályos kérdés talányában, de az ösztudatot az ó-testamentum oeconomiájában nem sikerült megváltoztatni. Egy helyt látjuk, hogy eltérbe lép azon felfogás, miszerint szenvedés érheti az embert ártatlanul is. Zsolt. 7. 5—9; 17. 3. 4; 35. 13. 14; 23. 1—6; de más helyt csak a régi hit, a régi visszafizetési tan foglalja vissza helyét. A példabeszédek szerint, a bűnösöket követi a gonosz, az igazat pedig körülveszi a jó, 13. 21. 22; 12. 21. stb.; habár a jóknak is kell szenvedni, de a gonoszoknak még jobban 11. 13; továbbá, a kit az Ur szeret, megdorgálja 3. 12. Több helyen kimondatik, hogy az igaznak is vannak nyomoruságai, de a melyekből megszabadul és kifejeztetik e mellett, hogy az istenteleneket még nagyobb csapások sújtják (Zsolt. 34. 20—22; 32. 10; 37. 4—6; Sirmalmak 3. 31—33 stb.) De a mikor az isteni igazságosság nem érvényesül, mikor a kegyes szenved, — e pont képezi alapját a harcznak. Látjuk, hogy az igazak bizonytalanságban, a kétség örvényében vannak saját szerencsétlenségük és az istentelenek szerencséje miatt. (Zsolt. 39. 12; 73; 88. A kérdés megoldásával foglalkoznak az ó-test. írók Zsolt. 37; 49; 73; majd a fogság utáni próféták Malakiás ideéig.) (Mal. 2. 17; 3. 14. 18.) és a predikátor szerzője. A kérdés hol ide, hol oda ingadoz, csak Esaiás látónoki szemében van megoldva a messiás eljövételében; de azért a régi hit mindig az uralkodó, t. i. a szoros visszafizetés tana; a gonosznak viszonya az emberhez, a kegyesnek szenvedése megoldhatlan talány.

A Jób könyvének szerzője is e tárggyal foglalkozik, ezt teszi vizsgálódása tárgyává; az ó-testamentum minden irata között, ez állítja a kérdést legősebben előnk, ez merül

legmélyebben a speculatio, hogy új ismereteket szerezvén világosságot derítsen a kérdésre. A tárgy vagyis a könyv alapeszméje tehát: a világban létező rossz az isteni igazságosságához való viszonyában, vagy hogy egyeztethető meg az igaznak szenvedése az igazságos isten gondviselésével; igazolni igyekszik tehát a rossznak létezését a világon, bepillantanunk neged az ó-testamentumi kijelentés álláspontján abba, hogy minő összefüggésben van egymással a bűn és nyomor és felföldni igyekszik előttünk, hogy mi czélja van istennek a szerencsétlenségekkel.

A régi visszafizetési tan ellentétbe lévén a tapasztalással, mivel a szerint semmi vigaszt nem talált az érdemtelenül sújtott, s az isteni igazságosságában való hit is meg lévén rendülve: czélul tűzte maga elé a Jób könyvének írója, hogy kimutassa a régi tannak elégtelenségét. Tisztítani, mélyíteni, azaz más útra igyekszik terelni az ösztudatot, Istennek az emberekhez való gondviselését illetőleg; fentartván egyfelől istennek igazságosságát, másfelől némi vigaszt igyekeztetvén nyújtani a kegyes szenvedőnek. Az ó-testamentum más irataiban a földi jutalmazás és büntetés van kifejezve, mélyebb vizsgálódás nyomai, hogy t. i. a földi dolgok hiábavalók és a valódi boldogság az istennel való egységben áll, előfordulnak, valamint előjön némi halvány vonása a halál utáni fennmaradásnak is. A Jób könyvében ezen vizsgálódás sokkal nagyobb fokban lép elő, hogy t. i. mennyire nyilvánul isten bölcsesége és igazsága a világigazgatásban. Az élet megfejthetetlen talányai megrendítették a gondviselésben való hitet, de egyszersmind mélyebb gondolkodásra, vizsgálódásra (speculatio) vezettek és a vizsgálódás új kísérleteknek, észrevételeknek szolgált alapul. Így a Jób szerzőjének is, — ki mélyen gondolkodó vallásos ember — czélja kimutatni és mintegy új tanná tenni, ellentétben a régi felfogással, azt, hogy a szenvedés nem csupán büntetés, hanem más oka is van, nevezetesen tisztító és erősítő; továbbá az érdemtelen szenvedés a hitnek és igazságosságnak csak próbája. A gonosz vagy szerencsétlenség által Isten megfenyíti és javítja az embert, tehát a rossz úgy tekintendő, mint gátló eszköz a bűn ellen, mely így az embernek javítására szolgál. (Jób 5. 17. stb. 8. 5—7; 11. 13. stb. 33. 14—30; 36. 8—15), mely azt eszközli, hogy az ember a bünt kerülje, hogy így méltó legyen Isten áldására. Nem szabad tehát kétkedni Isten igazságosságában, hanem alázza meg az ember magát a mindenható előtt, kinek czélját nem érti.

(Folyt. köv.)

Mozgalmak a középiskolai oktatás terén külföldön.

(Fülvastatott az országos középisk. tanáregyesület közgyűlésén Kolozsvárt, 1883. júl. 6.)

(Folytatás.)

A strassburgi bizottság példájára nemsokára a hesseni kormány Darmstadtban hasonló bizottságot hívott össze. A darmstadti bizottság egyhangulag igennel felelt arra

a kérdésre, hogy a túlerhelésre vonatkozó panaszok alaposak-e? A bizottság nem sokalja a tantervben előírt órák számát, a házi foglalkozásra szánt órák ellen sem tesz kifogást, egészben a mértéket kissé magasabbra helyezi a strassburginál. A 6—9 éves gyermekeknek elég ha 16—20 órát tanulnak az iskolában és 3—4 órát foglalkoznak otthon, a két alsó osztály tanulói naponként egy órát foglalkozhatnak otthon, a két következő osztályéi naponként két órát, a következő két osztályban $2\frac{1}{2}$ óra legyen a naponkénti házi foglalkozás, a felsőbb osztályokban pedig 3 óra. Fontosabb, hogy a bizottság részletes utasításokat ad arra, miképen kelljen ellenőrizni azt, hogy a házi foglalkozásra szánt időnél túllépés ne történjék. A tanároknak együttesen kell megállapítaniok, mennyi feladatot adnak s mily rendben; be kell jegyezniök a feladatot az osztálykönyvbe, még pedig annak anapnak megfelelő rovatába, melyen a feladatot el kell hozni; többszörösen kell kérdezősködniök a tanulónál s ennek szüleinél, hogy mennyi idő kellett a tanulónak a feladat megcsinálására. Erre nézve meg akarom jegyezni, hogy a szülők és tanárok antagonizmusa a kérdésben egészen furcsa jelenségekre ad alkalmat. A minap egy német újságban egy apa közzé tette tapasztalatait fiának írásbeli házi dolgozataisa vonatkozólag. A tanárok annyira megterheltek a fiut, hogy az apa, ki maga is egyetemi tanár, több ízben barátságosan figyelmeztette az igazgatót s az illető tanárt, hogy a fiu nem győzi a munkát. A többszöri figyelmeztetés eredménye az lett, hogy a tanár meghagyta a fiuknak, hogy $3\frac{3}{4}$ óránál többet nem kell dolgozniök, ha addig nem fejezik be a feladatot, abba hagyhatják. Joggal mondhatta az apa, hogy a gyakorlat vagy szükséges s akkor nem szabad félbe hagyni, vagy szükségtelen s akkor nem kelleme feladni. — A hesseni bizottság a legtöbb pontban elfogadja a strassburgi véleményt, szintén nagy súlyt helyez a tornán kívül egyéb testi gyakorlatokra, kirándulásokra, az óráközöket egy negyed órában állapítja meg, igen nagy figyelmet fordít a közellátás okainak eltávolítására, követeli, hogy a tanárok ügyeljenek arra, hogy a fiu szeme az írástól legalább 34 centiméternyi távolságra legyen, a latin betűknek elsősegét ad a szokásos német betűk fölött, a leírást a lehető legkisebb mértékre akarja szorítani, a tanulók szemének folytonos megvizsgálását kívánja, végre megfontolandónak mondja azt az indítványt, hogy minden középiskolára vagy a középiskoláknak egy csoportjára külön iskolai orvos ügyeljen. A hesseni bizottság a tantervre is kiterjeszti figyelmét s némi, minket kevésbé érdeklő, változtatásokat kér. Közélebb érint bennünket, hogy az osztályozásnál, melyben most három fok alkalmaztatik: igen jó, jó, elégséges, egy negyedik fok: egészben jó; a jó és elégséges közé közbeszurassék. Egyéb pedagogiai és did. megjegyzéseket is tesz. — Szükségtelennek mondja, az érettségi vizsgálatnál a németből francziárra való fordítást; eltiltandónak, hogy a történelemből az érettségi vizsgálat alkalmával adatokat kérdezzenek; megszüntetendőnek a természetrajzból való vizsgálatot. Végül rámutat a bennlakással berendezett intézetekben tett igen kedvező tapasztalatokra,

melyek arra az ajánlatra indítják: Nem volna-e célszerű egyes gymnasiumokban a házi munkaórák pótlása gyanánt, alkalmas tanárok vezetése mellett, ingyenes szabad munkaórákat próbaképpen berendezni. Megemlítendőnek tartom, hogy Franciaországban a népiskolákban hasonló intézkedést tettek, mely mint hallatszik, szép sikerrel járt. Ez, véleményem szerint, egyike azoknak a gondolatoknak, melyeknek a jövő nagyobb szerepét szánt; ha az iskola nagyobb, nevelő hatással kell lenni az ifjuságra, felügyelő szerepét tovább kell terjesztenie, mint a szűken kimért iskolai órákra. A hesseni kormány a bizottság javaslata érdekében az idén részletes rendeletet bocsátott ki, melynek első részében megállapítja a házi dolgozatokra megszabott mértékét; második részében pedig felsorolja azokat az ellenőrző intézkedéseket, melyek e mérték túllépésének megakadályozására hivatvák.

A badeni kormány az orsz. közegészségügyi tanácstól kért e tárgyban véleményt. A tanács tanférfiak hozzájárulásával részletes jelentéssel szolgált, melynek főbb pontjai megegyeznek az előbbieken ismertettekkel. A tanítási órák számát a tanács sokkal magasabbra szabja, 28-ra az alsó osztályokban, különben ép oly hatásosan nyilatkozik az extemporáliák ellen, úgy szintén az ellen, hogy a tanulók becsüvágját túlságos mértékben fölcsigázzák. A tornatanításra, testi gyakorlatokra igen nagy súlyt helyez, valamint azokra az intézkedésekre, melyek a rövidlátás fejlődését megakadályozhatják.

Az egész német iskola egészségügyi mozgalomban fontos szerepet játszik az a körülmény, hogy ha a túlterhelés igazán oly nagy mértékben uralkodnék a német középiskolákban, ez esetben a hadsereg erejét is csökkenhetné. E körülmény igen nagy népszerűséget biztosított a kezdeményező Manteufelnek s az egészségügyi bizottságnak, mely föl is említette, hogy a porosz stat. hivatal kimutatása szerint az egy éves önkéntesi szolgálatra jogosítottak közül 80—90% szolgálatra képtelen, míg ez a szám a többiek-nél csak 45—50% szokott lenni. Hogy e körülmény a porosz kormány figyelmét nagy mértékben foglalkoztatta, magától értetődik. Gondosabb vizsgálatok kiderítettek azonban, hogy a stat. hivatalnak amaz első jelentése tévedésen alapult. Az egy éves önkéntességre jogosultak közt csak 50%-nál valamivel több bizonyult szolgálatra alkalmatlannak, s egyéb mellékes körülménynak tekintetbe vételével e szám még inkább apadt, úgy, hogy a két categoria közt alig van különbség.

A túlterhelés kérdésének e része a porosz képviselőházban is fog tárgyalatni, mert Düsseldorfban a testi nevelésnek a népben és az iskolában való fejlesztésére alakult egyesület kórvényt intézett a képviselőházhoz, melyben energikus szavakkal ostromozza a testi nevelésnek az iskolákban lábra kapott elhanyagolását.

Alexander Bernát.

(Folyt. köv.)

A moldva-oláhországi missió köréből.

II.

Turn-Severin, 1883. augusztus 2.

Tirgovestiől július 28-án gyorsvonattal Pitest felé vettem útamat, hová még az nap este meg is érkeztem. Másnap isteniszteletet s gyűlést tartottunk. Az isteni szteletnél nagy lelkiörömmel tapasztaltam, hogy e kised egyházközségünk, utolsó látogatásom óta, igen nagy haladást tett. A város legszebb pontján magasló diszes templom Tamó Gyula t. paptársam buzgó fáradozásai következtében, a vallás-erkölcsi élet emelésére, gyönyörű harmoniummal látatott el, melynek árát, hoztali és feállítási költségeit részint a per alatt volt s az egyházközség által végre megnyert 210 franknyi szőlő haszonbér és a múlt télen ezen nemes célra rendezett egyházi bál jövedelme fedezte, de csak 400 frank erejéig, s minthogy a harmonium 600 frankba került, a még fizetendő összeget magánosok kegyes adománya és egy a jövő farsangban tartandó egyházi bál jövedelme fogja egészen letölteszteni. Örömmel láttam és hallottam azt is, hogy hiveink a templomot buzgón gyakorolják, s vallásosságuknak és egyházukhoz való molegebb ragaszkodásuknak anyagi áldozatokban is kifejezést adnak, a mennyiben a megajánlott egyházi adón felül, derék papjuk iránt táplált rokonszenvüknek tetteiben is bizonyítékát adandó, önkéntes felülfizetésekkel igyekeznek annak megélhetését biztosítani és sorsát ez idegen országban elviselhetőbbé tenni. E kedvező haladás mellett, azonban más oldalról azt is kellett látnom, hogy még sok gyógyításra váró seb sajog Pitesten. Így pl. a templom fedélzete, melyet öt év leforgása alatt kétszer javítottunk, az idő yafoga s a két év előtt említettem jégverés által annyira megrongáltott, hogy habár a vihar után ismét ki is lett javítatva, szakértők véleménye szerint, annyira elpusztult, hogy nem tűr többé javítást, s az egész tető újból befedendő, egy ily teljesen új fedélzet költségei pedig aligha meg nem fogják haladni 600 frankot, mely körülmény kised missiói alapon ismét nem kevésbé mély sebet fog ütni. S így megy ez tovább, ha Pitesten készen leszünk, be kell fedetni a galaczi parochialis épületet, Galacz után pedig a plojestit, mivel ma-holnap harmincz éve lesz már, hogy a missió megalapított s ez épületek felállítottak, — ily hosszú időn túl pedig a leghűbb gondozás mellett sem tartanak az itteni bádogfedélzetek. A paplak és iskola a templomnál sokkal régiebb épület lévén, szintén nem a legjobb karban van, s előre látható, hogy ez épület, melynek több mint fele haszonbérbe van alva s a pap évi jövedelmének egy részét képezi, nem sokáig fog fennállani, legalább úgy nem, hogy haszonbérbe is legyen adható. Az egyház tagjai látván és felismervén e bajt, az egyház jövőjének biztosítása céljából, vasárnap jelenlétemben gyűlést tartottak s az állandó igazgatótanács jóváhagyása fenntartásával elhatározták, hogy az egyház vagyonát képező szőlőt, melynek $\frac{2}{3}$ jövedelme a pap fizetésére fordítatik, előnyös feltételek mellett, át fogják adni örökre, az e célból már jelentkezett vállalkozók közül

annak, ki biztosíték letétele mellett kötelezi magát arra, hogy az egyház telkén, az egyház számára, olyan lakásnak és boltoknak bérbeadható nagyobb szabású épületet épít, melynek évi jövedelme jóval felülmulja a szőlő mai jövedelmét.

A magam részéről, megértvén az egyházközség ezen óhaját, biztosítottam az egyházközséget arról, hogy ha a czélba vett építkezésről kifogástalan tervet terjeszthet fel s képes lesz kimutatni azt, hogy ily épületnek az egyház javára a szőlő felett kétségtelen előnye van, a mélt. igazgatótanács, mint oly testület, melynek atyai gondjai közé tartozik a pitești egyház jólétének megalapítása, mely mindenkor melegen érdeklődött ez egyház sorsa iránt s ennek megszilárdulását és felvirágzását, mint eddig, úgy ezután is óhajtja és munkálni fogja, nem fog akadályokat gördíteni az egyház ezen nemes törekvése elé, sőt hiszem, hogy örömmel fogja beleegyezését adni egy oly tisztességes vállalatba, mely a pitești egyház javát czélozza.

Egyébiránt pitești hiveink között, ez idő szerint, a legjobb egyetértés uralkodik, paptársam szorgalmasan vezeti az iskolát, s tanítványaink száma, kiket ingyen oktatásban részesít, naponként szaporodik s előre látható, hogy nem sokára legalább is 20-ra fog emelkedni. Sajnos, hogy iskolája nincs felszerelve a szükséges taneszközökkel, reméljük azonban, hogy a mélt. igazgató tanács atyai jósága e bajon is, rövid időn, segíteni fog. De nemcsak pitești, hanem általában véve minden missiói egyházközségünkre nézve igen jótevő erkölcsi hatással lenne az, ha az iskolák taneszközökkel szereltetnének fel s vagy kegyes adományozás vagy a missiói alaphól az imaházak zsoltárokkal s a papok és tanítók a nép között kiosztandó imákat és erkölcsi olvasmányokat tartalmazó könyvekkel láttatnának el. E czélból esedezve kérem népesobb prot. egyházközségeink nemes szívű előljáróságát, hazánk jobb módu polgárait és áldozatkész hitrokonainkat, hogy tekintettel arra, miszerint kisdud missiói alapunk nem képes minden szükségünket fedezni, torjesszék ki szives gondjaikat reánk is, kiket a sors édes hazánktól elszakítva, idegen országba taszított s megfosztott egyházunk sok oly áldásaitól, melyek édes hazánk kebelén oly jótevőleg árasztják el a hívő lelket s filléereikkel vagy a fennebbi szükségnek megfelelő könyvbeli vagy másnemű kegyes adományaikkal járuljanak e mi kisdud missiónk erkölcsi és anyagi fejlesztéséhez, tovább építéséhez s az urnak dicsőségére leendő felvirágztatásához.

Láng Károly.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, 1883. aug. 25.

Személyi hírek. Főt. Nagy Péter püspök ur e hó 30-án Nagy-Ényedre megy, a papi vizsgákat vezetni s onnan Szászvárosra, a tanoda ünnepélyén részt venni. — Szatmári Ákos, a kolozsvári főtanodához választott tanár, szeptember 5-én a tanodai év ünnepélyes megnyitása

alkalmával foglalja el új tanszékét. — Tóth Lajost, ki időközi lelkészi minőségben szolgált Debreczenben Révész Imre helyén, a tiszadobi egyházközség egyhangulag lelkész-szé választotta. Révész Kálmán, az Imre szép tehetségű fiarsegédtanár lett a debreczeni főtanodánál. — Békési Gyula, debreczeni ref. tanár, a tiszántúli ref. tanári egyesület elnökévé választatott meg, mintán Tóth Sámuel, az eddigi derék elnök, tisztéről lemondott.

— Az unitariusok zsinata holnap, 26-án Vargyas on nyílik meg. A püspök ünnepélyes fogadtatására nagy előkészületek történtek, néhány ifju papot fog felszentelni.

— A tiszántúli egyházkerület folyó évi szeptember 4 s következő napjain tartja meg őszi közgyűlését. A gyűlés első napján fog gr. Degenfeld Imre, volt főgondnok gyászemlékünnepe megtartatni. Ezután következik a megválasztott új főgondnoknak hivatalába való beigtatása és fel-eketése. Még az nap délután segélyegyleti választmány tartatik. A közgyűlés nevezetesebb tárgyai lesznek: 1) Az egyházak osztályozása és a lelkészek (minősítésének kérdése. 2) Lelkészképességi vizsgák ügyének rendezése. 3) Az egyetemes tanügyi bizottság tanterve. 4) Tanári helyek betöltése felett való intézkedés. 6) Középiszkolai felügyelő-tanács szervezése stb.

A debreczeni ref. főiskola szép alapítványnak néz legközelebb eléje. Bold. emlékezetű gr. Degenfeld Imre főgondnok örökösei, édes atyjuk emlékére és nevére 30,000 forintra menő alapítványt tesznek. A czél, melyre azon összegnek évi kamata felhasználtassék, a családtagok által közelebbről fog meghatározatni.

— Értesítés a kolozsvári államilag segélyezett s nyilvánossági joggal felruházott felsőbb kereskedelmi iskola felől. a) Czélja az intézetnek. Tudományos és szakszerű kiképzése azon ifjaknak kik a kereskedés, forgalom, közgazdaság vagy iparvállalatok terén, valamint az állami közigazgatás azon ágainál óhajtanak alkalmazást nyerni, melyre ezen intézetet végzett ifjakat az 1883. évi, a tisztviselők minősítéséről szóló I. t. cz. minősülteknek és illetékeseknek nyilváníttja. b) Beiratás. Az 1883-84-iki tanévre a beiratások f. évi szeptember 1—5-ig, d. e. 9—12 óráig az intézet helyiségében (Főtér, plébánia épület) eszközöltetnek; ugyanazon napokon a délutáni órákban 3—5-ig tartatnak a felvételi és javító vizsgálatok. A tanév ünnepélyes megnyitása szeptember 5-én d. e. 10 órakor lesz s a következő napon reggeli 8 órakor a rendes tanítás kezdetét veszi. c) Felvétel. E felsőbb kereskedelmi iskola első osztályába rendes tanulókul oly növendékek vétetnek fel, kik a gymnasium, reál vagy polgári iskola négy alsó osztályát legalább kielégítő sikerrel végezték, vagy a kik legalább 14 évesek és az említett iskolák osztályaiban ezen tanítani szokott tantárgyakból felvételi vizsgálatot állanak ki. A magasabb osztályokba való felvétel csak a megelőző osztály tantárgyaiból sikeresen kiállandó felvételi vizsgálat, vagy valamely hasonrangu és nyilvánossági joggal felruházott intézet megfelelő bizonyítványa alapján történhetik. A felvételi vizsgálatokért külön díj fizetendő. d) Is-

kola i díjak. E kereskedelmi iskolába lépő növendékek beiratásuk alkalmával „beiratási díj“ czimen egyszer mindenkorra négy frtot tartoznak fizetni. A tandíj a rendes tanulóktól egy évre 40 negyven frt, melynek fele a beiratás alkalmával, a másik fele pedig február elején fizetendő. A rendkívüli tanulók annyi 4 frtot fizetnek egész évi díjúl, a hány tanórára járnak be hetenkint, mindaddig, míg díjaik a rendes tanulók tandíját eléri; ezen összegben túl menő óráikért díjt nem fizetnek. A tandíj fizetés alól hiteles bizonyítvánnyal igazolt szegénység alapján, a kitűnő és jeles osztályzatúak fel is mentetnek. — Ifjusági könyvtár alapjára minden tanuló 2 frtot tartozik fizetni. e) Az intézet rangja. A kolozsvári felsőbb kereskedelmi tanintézet az 1872. okt. 10-én kiadott min. rendelet III. cz. 1. § a szerint egy rangba helyeztetett a főgymnásium és főreál tanodával, s mindazon kedvezményekben részesül, melyek ezen intézeteket megilletik; például, hogy az itt végzett növendékek katonai kötelezettségek kitéltésében az egy évi önkéntességre jogosítva vannak; és továbbá, ez intézet azonos szervezetű és teljesen egyrangú a budapesti kereskedelmi akadémiával is, a növendékeit ugyanazon életpályákra készíti elő, mint amaz. Bővebb felvilágosítást nyújtó prospectussal vagy évi értesítővel szívesen szolgál az igazgatóság. Kolozsvárt, 1883. augusztus hó. Kiss Sándor igazgató tanár.

— Az országos tanító gyűlés, huzamos ideig tartott előkészületi értekezletek után, nyilvános üléseit az ország házában megkezdette s a tárgyalások menetéből már is nyilvánvaló, hogy az új organisatio, mely a tanítói kar képviselő testületét jelen formájában szabályozta, a tanítói kar jól felfogott érdekeinek az eddiginél inkább megfelelő s így az ügynek is csak javára szolgál. Lapunk szűk tere nem engedi részletes tudósítást közölni a tárgyalások folyamáról; e tekintetben olvasóinkat a napi lapokhoz utasítjuk.

Megemlítjük azonban, hogy egyik közelebbi ülésen igen fontos határozat hozatott, mely az ország tanítói és a hazai népnevelés barátai közt élénk megelégedést fog kelteni. Ugyanis a magyarországi tanítók árvaházának ügyét, melyet már 1870-ben hoztak szőnyegre, nagy lépéssel előbbre vitte s remélhető, hogy ez a jótékony intézet nemsokára létesül. Az ügyet Tóth József pestmogyei tanfelügyelő adta elő, ki annak már tizenhárom évi bajnoka. Nagy tetszéssel fogadták lelkes előadói beszédét, melyben kifejtette, hogy a tanítók két alapon nyugvó népiskolát akarnak megteremtteni: a vallás által biztosított erkölcsi s a realismerekek által fejlesztett értelmi alapon; továbbá kijelentette, hogy a népet nevelő erkölcsi testületnek csak avarnia kell s az árvaház meglesz. A jelenlevők nagy lelkesedéssel fogadták el a szakosztály előterjesztését, mely szerint magunkévá teszik az árvaház eszméjét és annak megvalósítását mindenkép előmozdítják, egyúttal átveszik a felügyeletet az „árvaházi egyesület“ felett. Az árvaház, melyet különféle tanintézetekkel kapcsolatban állítanak fel, jótéteményeinek gyakorlásában nem ismer felekezeti vagy nyelvi különbséget. Felkéri a közoktatásügyi minisztert, hogy a most épülőben levő budapesti tanítóképző intézetben évenként 10—12 tanítói árva oltarását tegye lehetővé. Az árvaház az Eötvös-alap intézményével testvérintézet lesz. A tanító-egyletek árvaházi bizottságokat szerveznek s gyűjtéseikről félévenként beszámolnak stb. Az előterjesztés elfogadása után Péterfi Sándor indítványozta, hogy Tóth Józsefnek és társainak, kik ez ügyben ernyedetlenül fáradoznak, jegyzőkönyvi köszönetet szavazzanak, mit zajos éljenzés és taps között fogadtak el.

A SZERKESZTŐ POSTÁJA.

Nagy József urnak Csurgó. Mihelyt a Jób könyvéről szóló tanulmány közlése véget ér, megkezdhetem. Köszönöm a nagy megemlékezést.

III II RB ND TE TN É S.

Pályázati hirdetés.

A sz.-udvarhelyi ev. ref. collegiumnál betöltendő **német nyelv** tanítói állomásra. — Évi fizetés 600 frt o. é., a megválasztás 3 évre szól s az állomást szeptember 1-én kell elfoglalni. — Megválasztandott szükség esetében köteles lenni a collegiumban benn lakni, esküdti teendőket végezni és az önként vállalkozóknak **franczia** nyelvet tanítani.

A főszerelt folyamodásokat e hó végéig kell az igazgatósághoz beadni.

Kelt Székely-Udvarhely, 1883. augusztus 22-én.

Az előjáróság megbízásából:

Bod Károly,
igazgató.